

Lietuvių totoriai

Nr.11(82) 2004 m. lapkričio mėn.
www.tatary-litwy.8k.com

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

JAV AMBASADORIAUS LIETUVOJE STYVENO D. MULL ORGANIZUOTAS PRIĖMIMAS-IFTARAS RAMADANO PROGA

Galimas SITDYKOVAS

Jei minėtas įvykis būtų ne pirmas, tai skaitytojų informavimui pakaktų prie pavadinimo nurodyti datą – 2004 m. lapkričio 5d.

Pavyzdžiui, trumpa žinute mes pamirime tradicinį priėmimą, kurį kasmet Respublikos dienos proga organizuoja Turkijos ambasada Lietuvoje ir į kurį yra kviečiami totorių bendruomenės atstovai. Reikia pažymėti, jog Turkijos ambasada nuo pat savo veiklos Lietuvoje pradžios skiria dėmesį ryšiams su Lietuvos totoriais, teikia visapusišką pagalbą sprendžiant įvairias problemas, ypač religijos atgaivinimo srityje. Ambasados darbuotojai, turkų verslininkai visada dalyvauja Lietuvos totorių švenčiamose Kurban-Bairamo ir Ramazan-Bairamo šventėse.

Vis dėlto renginį, susijusį su Lietuvos totoriais ir Islamu, JAV ambasada surengė pirmą kartą. Šis neįprastas įvykis reikalauja detalesnio paaiškinimo.

Apie būsimą priėmimą pačios galinčiausios pasaulio valstybės ambasadoje sužinojome tris savaites prieš jam įvyksiant. Trumpai tai apsvaistė išplėstiniame Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos komiteto posėdyje, vykusiame spalio 29 d. Kaune. Iš pirmininko Ado Jakubausko sužinojome, kad iš Vilniaus, Kauno, Alytaus ir kitų bendruomenių į JAV ambasadą kviečiama po kelis atstovus, iš viso apie 25 žmones.

Kuluariniuose pokalbiuose, žinoma, plevėno nuostaba tokiu JAV ambasados dėmesiu Lietuvos musulmonams.

JAV politika musulmonų atžvilgiu vertinama prieštaringai. JAV yra viename kariniame NATO bloke su Turkija, draugiški, partneriški santykiai palaikomi su Saudo Arabija, bet tuo pat metu, siekdamas nubausti teroristus, JAV vykdo karinius veiksmus prieš Afganistaną, šiuo metu tęsiasi kariniai veiksmai Irake. Ilgamečiame konflikte tarp Izraelio ir palestiniečių bei kitų musulmonų tautų

Turkijos ambasadorės privatus vizitas Raižiuose virto šiltu ir ilgu pasibuvimu

Aldona Kudzienė

Šių metų lapkričio 10 dieną Alytaus totorių bendruomenę aplankė Turkijos ambasadorė Lietuvoje Šanivar Kizildeli su savo padėjėjais. Turkijos ambasados pasiuntinius į Raižius atlydėjo Lietuvos totorių bendruomenės pirmininkas Adas Jakubauskas.

Raižių mečetėje Alytaus totorių bendruomenės pirmininkas Ipolitas Makulavičius Turkijos ambasadoriui Lietuvoje Šanivar Kizildeli rodo senąjį Koraną.

Ir ambasadorė į mečetę įžengė be batų

Alytaus totorių bendruomenės nariai garbius svečius sutiko prie savo bendruomenės namų. Jų pirmininkas Ipolitas Makulavičius pirmiausiai pakvietė apsilankyti mečetėje. Į kilimais nuklotus maldos namus visi įžengė nusiaavę batus. I. Makulavičius svečius supažindino su kaimo praeitimi, dabartimi, papasakojo kas jaudina bendruomenę. "Apie 1955-uosius Raižiuose gyveno 55 vyrai, mokėję skaityti Koraną. Dabar likę tik keli garbaus amžiaus žmonės. Pamaldas veda iš Kauno atvykstantis Romas Jakubauskas", – ponas Ipolitas viliasi, kad nauja karta atgaivins tikėjimą.

Turkijos ambasadorė pagyrė bendruomenę, kad šeiminiškai prižiūri mečetę, siūlėsi pagal galimybę padėti.

Bendruomenės namuose svečiai apžiūrėjo totorių kultūros ir istorijos ekspoziciją.

Lietuvos totorių grupelė su JAV ambasadorium Styven Mull. Iš kairės Ipolitas Makulavičius, Romas Jakubauskas, JAV ambasadorius Styven Mull, Adas Jakubauskas, Fatima Buinovska, Jonas Ridzvanavičius ir Stepas Ščiuckas.

JAV AMBASADORIAUS LIETUVOJE STYVENO D. MULL ORGANIZUOTAS PRIĖMIMAS-IFTARAS RAMADANO PROGA

(Atkelta iš 1-o psl.)

šalių JAV visgi labiau palaiko Izraelį.

Politika besidomintis skaitytojas visiškai teisingai pastebės, jog JAV kovojo ne prieš Afganistaną, o prieš talibų režimą, ne prieš Iraką, o prieš Sadamo Huseino diktatūrą. JAV palaiko draugiškus santykius su tomis musulmonų valstybėmis, kuriose laikomasi žmogaus teisių. Šiuo atžvilgiu yra visiškai suprantamas JAV ambasados dėmesys Lietuvos totoriams-musulmonams, kurie viso gyvenimo LDK istorijos bėgyje buvo lojalūs savo valstybei ir šiuo metu yra solidarūs Lietuvos valdžios politikai, palaikančiai tarptautinį JAV kursą. Todėl toks JAV ambasados žestas yra logiška bendro šalies kurso išraiška.

Be to, paaiškėjo ir subjektyvus šio įvykio aspektas. Politiką daro konkretūs žmonės, turintys asmeninę patirtį, interesus, požiūrį, kas visais laikais vaidina svarbų vaidmenį. Paaiškėjo, jog dabartinis JAV ambasadorius Lietuvoje Styvenas D. Mull anksčiau vykdė diplomatines funkcijas Indonezijoje – vienoje iš stambiausių musulmoniškų valstybių, kur artimai susipažino su Islamo pagrindais ir tradicijomis. Atvykęs į Lietuvą, jis sužinojo, jog mūsų šalyje jau daugiau kaip 600 metų gyvena totoriai-musulmonai. Visiškai natūralus buvo jo noras susipažinti su mūsų bendruomene. Ir progą surado labai tinkamą – Ramadaną mėnesį.

Prie namo, kuriame vyko priėmimas, susirinkome 16val. Ir paskirtu laiku buvome pakviesti į vidų. Antrajame šio namo aukšte yra pono ambasadoriaus gyvenamosios patalpos, o pirmasis aukštas skirtas mažiau oficialiems priėmimams, nei tie, kurie vyksta ambasadoje.

Kai visi svečiai susirinko svetainėje, mes pamatėme taip pat karaimų ir azerbaidžaniečių bendruomenių atstovus, o taip pat Tautinių mažumų bei išeivijos departamento generalinį direktorių Antaną Petrauską bei jo pavaduotoją Stanislavą Vidtmanną.

Ponas ambasadorius ir jo artimiausi darbuotojai asmeniškai pasveikino kiekvieną svečią. Spontaniškai užsimezgė pokalbiai. Greta manęs, Jono Ridzvanavičiaus ir Fatimos Buinovskos buvo pirmasis ambasados sekretorius Tomas Kellis. Jis pats inicijavo pokalbį su mumis, pasidomėdamas mūsų profesine ir bendruomenine veikla. Mes, savo ruožtu, pasidomėjome, ar patinka jam Lietuvoje, kokiose šalyse jis pabuvojo kaip diplomatas. Paaiškėjo, jog T.Kellis – ekonomistas pagal išsilavinimą,

Su JAV ambasados pirmuoju sekretorium Tomu Kelly. Iš kairės - Galimas Sitykovas, Tomas Kelly, Jonas Ridzvanavičius.

anksčiau yra dirbęs Salvadore, kitose Lotynų Amerikos šalyse ir gerai moka ispanų kalbą. Gimęs jis – Los Andžele, kur gyvena daug ispaniškai kalbančių amerikiečių, tai suteikė jam galimybę dar vaikystėje išmokyti ispanų kalbą. O jo protėviai – išeiviai iš Airijos.

Visgi, labiausia pažymėtina mūsų pokalbyje buvo tai, jog amerikiečių diplomatas kalbėjo su mumis lietuviškai. Jis puikiai suprato mus, o mes – jį ir pasiūlė parašyti savo pavardę lietuvių papročiu – Kelaitis. Diplomatas išreiškė nuoširdų susižavėjimą Lietuva, mūsų šalies žmonėmis ir kultūra. Mes papasakojome apie savo giminiškus ryšius su Amerika. Iš tiesų, mūsų laikais sunku Lietuvoje surasti šeimą, iš kurios kas nors savo laiku nebūtų išvažiavęs dirbti į užsienį.

16.30, pagal iftaro-priėmimo programą, JAV ambasadorius Styvenas D. Mull lietuviškai pasakė pasveikinamąją kalbą. Jis pažymėjo Ramadaną mėnesio svarbą musulmonų gyvenime, palinkėjo visiems sėkmingo pasninko, sveikatos ir gerovės. Atsakomąją kalbą pasakė Lietuvos musulmonų muftijus Romualdas Krinickis. Jis padėkojo JAV ambasadai už dėmesį Lietuvos musulmonams ir išsakė viltį, jog mūsų bendradarbiavimas tęsis. Muftijus padovanojo ponui ambasadoriui nuostabaus leidimo Šventąjį Koraną, o Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas – du spalvingus Lenkijos totorių albumus, skirtus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorių rašytiniams šaltiniams, mečetėms ir kapinėms, o taip pat kelis paskutiniuosius laikraščio

„Lietuvos totoriai“ numerius. Vilniaus totorių bendruomenės pirmininkas Adomas Asanavičius padovanojo JAV ambasadoriui kompaktinį diską apie Lietuvos totorių religiją ir istoriją.

Lygiai 16.41 tą penktadienio vakarą baigėsi pasninko laikas, ir buvo galima pradėti iftarą. Buvo nutarta pirmiausia atlikti maldą. Nedideliame gretimame kambaryje, vadovaujant muftijui, maldą atliko septynetas musulmonų. Atvirai kalbant, čia sutapo dvi aplinkybės: pirmiausia - ankšta patalpa, antra – dar ne visi totoriai išmoko melstis, griežtai laikytis Islamo reikalavimų. Daugelis prisimena Dievą ir pradeda aktyviau dalyvauti religinės bendruomenės veikloje tik išėję į pensiją, sulaukę senyvo amžiaus.

Po maldos visi svečiai buvo pakviesti į kitą svetainę iftarui, kur buvo padengtas, tokiais atvejais priimtas, švediškas stalas. Čia buvo tęsiami draugiški ir dalykiniai pokalbiai. Norintys galėjo atminimui nusifotografuoti su ponu ambasadoriumi ir jo darbuotojais.

Ramadaną mėnuo skirtas įsigilinti į dvasines ir moralines vertybes, į susitaikymą ir atleidimą. Kiekvienas musulmonas pasninko metu prašo Kūrėjo atleidimo už savo nuodėmes ir blogus darbus, yra išbandoma jo ištvermė, kantrybė, charakterio tvirtumas, tolerancija kitiems žmonėms.

Priėmimas iftaro proga truko apie dvi valandas. Svečiai nuoširdžiai dėkojo ambasados darbuotojams ir asmeniškai ambasadoriui už parodytą dėmesį.

Jautėsi, jog šis renginys vyko ne dėl „varnelės“ renginių plane ir paliks mūsų

Turkijos ambasadorės privatus vizitas Raižiuose virto šiltu ir ilgu pasibuvimu

(Atkelta iš 1-o psl.)

Didžiojoje Kunigaikštystėje 600 metų jubiliejui, minėtam prieš septynerius metus, skirtą nuotraukų parodą. Iš viso bendruomenė yra sukaupusi pusantro šimto nuotraukų ir tikisi išleisti albumą.

Garbius svečius vaišino nacionaliniais patiekalais

Tikri ir tikintys totoriai laikosi pasninko tradicijų, ypač ramadano. Iki jo pabaigos liko tik kelios dienos.

Alytaus totorių bendruomenės pirmininkas Ipolitas Makulavičius teigė, kad tokią svarbią dieną leidžiama pažeisti pasninką, ir pakvietė svečius prie totoriškais valgiais nukrautų stalų. Bendruomenės nariai tikino, jog dėl rimtos priežasties vieną ar kelias ramadano dienas galima perkelti į kitą laikotarpį. O nepavaišinto svečio iš namų negalima išleisti.

Vieną seniausių patiekalų – koldūnus su jautiena – gamino net kelios bendruomenės šeiminkės. Su šaukštu ir šakute valgomą patiekalą buvo siūloma pasigardinti krienais.

Turkijos ambasadorė Š.Kizildeli nepažeidė valgymo tradicijų, koldūnų nepjaustė peiliu. Garbi viešnia vaišinosi ir tikrų totorių iškeptu šimtalapiu. Alytiškiams ji atvežė Turkijos ambasados Lietuvoje virėjų iškeptų medaus pyragėlių.

Vėl atvykti žada per Kurban bairamą

“Atvažiavau tik su draugišku privačiu vizitu, tik pasisveikinti, o štai kiek užtrukau su jumis bendraudama. Dėkoju Ipolitui ir jo šeiminkėms už skanius pietus. Labai vertinu visus bendruomenės narius, darbo dieną radusius laiką su mumis susitikti. Totorių bendruomenei svarbu palaikyti ryšį su Turkija. Mes labai norime prisidėti prie jūsų bendruomenės tvirtėjimo šiuolaikinėje Lietuvoje. Ypač prie jūsų jaunimo veiklos,” – teigė Š.Kizildeli, ambasadorė dirbanti tik pusmetį.

Ji priminė kitą pavasarį Vilniuje planuojanti surengti šventę visų Lietuvoje veikiančių bendruomenių vaikams. O į Alytų žada atvykti per Kurban bairamą, kurį totoriai švęs po pusantro mėnesio. Jos darbo planuose – ir oficialus vizitas į savivaldybes.

Turkijos ambasados Lietuvoje pasiuntiniai Alytaus totorių bendruomenei padovanojo daug turkiškų suvenyrų, geros sėkmės ženklų, knygų, brošiūrų, vaizdajuosčių apie Turkiją jaunimui, verslininkams – naudingos informacijos.

Verslininkai Liuda ir Aleksandras Bagdanavičiai patikino,

Totoriškus koldūnus svečiams pavaišinti gamino net kelios bendruomenės šeiminkės.

Bendra nuotrauka prie Raižių mečetės.

jog totorių bendruomenė stiprės. Du jų sūnūs studijuoja Turkijoje, laisvai kalba turkiškai, abu skaito Koraną. Ambasadorė patarė verslininkų šeimai paraginti sūnus greičiau vesti ir padovanoti bendruomenei atžalų. Šiltai pabendraavę, ambasados pasiuntiniai išvyko pasimelsti prie totorių kapų Raižių kapinėse.

Redakcijos prierašas: straipsnis perspausdintas iš dienraščio “Alytaus naujienos”, 2004 metų lapkričio 11 dienos, Nr. 217. Žitos Stankevičienės nuotraukos.

Totorių pasiskirstymas pasaulyje

Istoriškai taip susiklostė, kad totoriai gyvena įvairiuose buvusios Tarybų Sąjungos regionuose, o taip pat daugelyje pasaulio šalių. Pagal paskutinius surašymų duomenis 6,648,760 totorių gyvena buvusios Tarybų Sąjungos teritorijoje, tarp jų 1,765,404 – Tatarstano respublikos teritorijoje; šiuo metu totoriai yra antra didžiausia etninė grupė Rusijos Federacijoje.

Pateiksime totorių skaičius:

Viso Rusijoje: 5,552,100.

Iš jų: Maskvos mieste – 157,400; Sank Peterburge – 44,000.

Respublikose: Baškorstane – 1,120,700; Buriatijoje – 10,500; Čėčėnijoje – 5,100; Čuvašijoje – 35,700; Dagestane – 5,500; Kabardino-Balkarijoje – 2,000; Kalmykijoje – 1,300; Karelijoje – 2,300; Komi – 26,000; Mari – 26,000; Mordovijoje – 47,300; Šiaurės Osetijoje – 2,000; Tatarstane – 1,765,400; Tuvoje

– 1,100; Udmurtijoje – 110,500; Sakha – 17,500.

Regionuose: Adygėjos – 2,700; Altajaus – 400; Karačajevų-Čerkėsijos – 2,500; Komi-Permės – 1,500; Korykski – 500; Nenėnų – 500; Taimyro – 800; Buriatijos – 4,400; Chanti-Mansijsko – 97,700.

Nepriklausomose buvusios Tarybų Sąjungos respublikose: Azerbaidžane – 28,000; Armėnijoje – 500; Baltarusijoje – 12,600; Estijoje – 4,100; Gruzijoje – 4,100; Kazachstane – 328,000; Kirgizstane – 70,100; Latvijoje – 4,800; Lietuvoje – 5,100; Moldovoje – 3,500; Tadžikistane – 72,200; Turkmėnistane – 39,200; Ukrainoje – 86,900; Uzbekistane – 467,900.

Kitose užsienio šalyse: Australijoje – 500; Bulgarijoje – 5,000; Kinijoje – 5,000; Suomijoje – 950; Japonijoje – 100; Lenkijoje – 5,500; Rumunijoje – 23,000; Švedijoje – 80; Turkijoje – 20,000; JAV – 1,000.

Ar mes būtina asimiliuosime?

Romualdas MAKAVECKAS

Ivadas

Iš pradžių aptarkime mūsų etninės saviidentifikacijos ir tautinės asimiliacijos klausimą bendroju požiūriu, o vėliau panagrinėkime atskiras šio klausimo detales. Visiems mums, tiek LDK, tiek Totorijos respublikoje, tiek ir kituose kraštuose gyvenantiems totoriams asimiliacijos klausimas yra aktualus ir įdomus.

Pradėkime nuo tokio susitarimo. Šiame rašinėlyje aš nenoriu ko nors teisti, ar smerkti už prigalvotą „tautinę išdavystę“, tuo atveju, kai įvyksta mišrios vedybos. Man regis, jog šis procesas yra subjektyvus, priklausantis nuo atskiro individo, dažniausiai iššauktas gyvenimo realijų, todėl aptarti jį reikia be jokių insinuacijų. Mišrių vedybų negali nebūti. Reikia priimti, jog gyvenimas yra toks, koks yra. Čia nagrinėsiu tik bendriausias šio reiškinio priežastis ir bandysiu atsakyti į klausimą, - ką daryti tėvams, šeimai, kad asimiliacijos proceso pasekos būtų minimizuotos. Visuomet kyla natūralus klausimas, ar į šį procesą kokią nors įtaką turi tėvai. Savo laiku A.Lunačarskis, paklaustas kokios mokyklos labiausiai formuoja asmenybę, atsakė, jog didžiausią poveikį auklėjimo procesui aplamai turi trys „aukštosiomis“ mokyklos - tai prosenelių, senelių ir tėvų šeimų universitetai. Jie ir beveik tik jie - nulemia auklėjimo proceso rezultata. Šio teiginio teisingumą parodo tas faktas, kad pastarųjų penkiasdešimties metų laikotarpyje, o gal ir daugiau, dėl objektyvių ir subjektyvių priežasčių visose išsivysčiusiose šalyse irsta šeimos institutas. Tai sukelia daug labai sudėtingų problemų tautinei ir ne tik tautinei bendruomenei. Kiekvienas Jūsų pats suras daug pavyzdžių apie pilietinę (niekur juridiskai neregistruotą) santuoką, apie visuomenėje plintančius gėjus, lezbijietes ir kitus reiškinius. Jei dar pridėsime jaunimo narkotizaciją, lytiniais būdais plintančias ligas - gausime pilną šiandienos reiškinų buketą. A.Vienuočio „Paskenduolėje“ aprašytas Veronikos sindromas dingio užmarštin kaip rūkas. Atrodo, kad tokių pažiūrų ir nebuvo. Man rodos, kad kai kuriais atvejais tai ir gerai.

Padidėjusį asimiliacijos proceso gylį mums vaizdžiai parodo statistika. Vilniaus S.Batoro universiteto profesorius, daugiametis gamtos – geografijos fakulteto dekanas S.Bazarevskis 1913 m. atliko gana išsamų analitinį ir statistinį tyrimą. Jame jis parodė, kad per 17-19 šimtmečius asimiliacijos dydis kompensavo natūralų gyventojų prieaugį ir trijose šalyse - Lietuvoje, Lenkijoje ir Baltarusijoje totorių kiekis buvo gan stabilus ir sudarė apie 10 tūkstančių asmenų. Deja, dabar, XXI a. pradžioje, tose pat šalyse totorių skaičius neviršija 8,5 tūkst. gyventojų (turim omenyje LDK totorius, tuos, kurie čia gyvena 600 metų). Matome, kad per 100 metų, per keturias kartas mes netekome 15 procentų savo tautiečių. Statistika rodo, kad populiacijai mažėjant asimiliacijos procesai spartėja. Todėl į galvą lenda įkyri mintis, kad mūsų etninės populiacijos išnykimas ne už kalnų, kad procesas jau eina. Manau, jog ši mintis slegia ne tik mane ir mano tautiečius, bet ir Lietuvos valstybinę administraciją. Juk jos interesą sudaro noras išlaikyti jau tapusias tradicinėmis ir iš esmės autochtoninėmis etnines populiacijas. Tai jos garbės ir ne tik garbės reikalas. Kitaip jos renome, ar kaip dabar sako, reitingas pasaulio Tautų bendrijoje bus labai menkas. Tai tokia įžanga.

Šiame straipsnelyje noriu pagvildinti du klausimus. Pirmas klausimas - kokios savybės lemia, kad aš noriu būti totoriumi, kas manyje tą norą žadina. Tas žmogiškąsias savybes pavadinkime etniškumo komponentėmis. Ir antras klausimas - tai pirmojo tęsinys. Ar etninės asimiliacijos procesą

galima padaryti grįžtamą ir kokių sąlygų tam reikia? Terminas „grįžtamas asimiliacijos procesas“ reiškia tai, kad tie mūsų populiacijos nariai, kurie šiame procese nenuėjo labai toli, tie, kurie dar atsimesna savo totoriškąsias šaknis, gali jų neatšizadėti, grįžti prie jų. Tik tokiu atveju mes išlaikysime savo nekintantį kiekį.

Etniškumo komponentės yra trys - tai etninė savimone (savęs identifikacija totoriumi), kalba ir religija. Dvi pastarosios komponentės tai platesnio - tautinės kultūros klausimo dalys. Išryškinkime sau, kas skatina mus tas komponentes prarasti, kaip jas atstatyti ar pakeisti atitikmenimis. Čia pat dėl visa ko noriu pabrėžti, jog nepretenduojau į baigtinę tiesą, mielai išklausysiu argumentuotą kitų nuomonę, gal veikimo metodą mūsų bendruomenei išdirbsime bendromis jėgomis, sutelktai. Nuo to nauda bus visiems. Tik čia pat noriu pabrėžti, kad tokios bendros išvados niekaip negali būti visiems priimtinos, gyvenime kiekvienas vadovaujasi savo protu ir realijomis.

Totorių kalba ir mes

Pradėkime aptarimą nuo tokios etniškumo komponentės, kaip **kalba**. Akivaizdu, jog kalba sudaro etninės kultūros pagrindą. Nekalbėdami totorių kalba mes nesinaudojame totorių kultūros vaisiais, neįnešame savo kultūrinio indėlio į ją ir savo talentą dovanojame kitoms kultūroms. Apie 1913-14 metus prof. Julianas Talko-Grincevičius (kilimo iš Kriūkų, šalia Kauno) atliko antropologinius tyrinėjimus ir nustatė, kad mes visi nesame iš vienos etnogrūpės. Mūsųose vyrauja trijų genčių palikuonys - tai Nogajaus ordos, dagestaniečiai (Šiaurės Kaukazas) ir Volgos (Kazanės) totoriai. Jo išvadomis remdamasis Torūnės Mikalojaus Koperniko universiteto profesorius Česlovas Lapičius daro išvadą, jog persikėlę XIV a. pabaigoje gyventi į Lietuvą totoriai kalbėjo įvairiais tiurkų kalbos dialektais. Tai sudarė papildomus tarpusavio bendravimo sunkumus, ir todėl jau XVI a. viduryje jie pradėjo ir tarpusavyje ir su vietiniais gyventojais bendrauti jų kalba. Tuo metu tai buvo senoji baltarusių kalba, Kijevo Rusios dialektas. Čia gal verta paminėti, kad Kijevo Rusios kalba ir kultūra suvaidino milžinišką vaidmenį viso šio regiono, apjungiančio LDK ir Lenkiją, - etninei statybai. Po Liublino unijos mūsų gyvenamose teritorijose vyravo lenkų kalba, ir mes naudojome ją. Tik nuo XIX a. pabaigos atsirado lietuviškos kalbos judėjimas, o po 1918 m., po Lietuvos respublikos nepriklausomybės paskelbimo lietuvių kalba įsitvirtino galutinai, tapo valstybinė kalba. Maždaug tuo pat metu atsirado ir profesionalios mokyklos lietuvių kalba. Ką aš noriu tuo pasakyti? Aš noriu tuo parodyti, kad nors kalba ir labai svarbi etninė savybė, bet tauta ilgą laiką gali gyventi ir vystytis be jos, ką ir parodo lietuvių kalbos ir valstybės statyba. Aišku, kad savo kalbos nevartojimas mums reiškia labai daug. Tačiau palaiko mus tik ta mintis, kad be savo kalbos gyvenančių mažų etnosų yra ir daugiau. Tai ir karaimai (iš 260 žmonių - gal tik kokie 5 jų šneka tiurkų kalba) ir Europoje, ir JAV gyvenantys žydai ir dar kai kurie etnosai. Kadangi mes randamės skirtingose šalyse, net ir dabar mūsų šeimų kalbos skirtingos - tai rusų, baltarusių, lietuvių ir lenkų kalbos. Todėl susitikę savo bendrose priemonėse mes priversti bendrauti rusų kalba,

kurią dėl istorinių priežasčių visi mokame. Rusų kalba mes bendraujame ir su Tatarstano atstovais, kurie Pasaulio Totorių Kongreso (organizacijos, jungiančios viso pasaulio totorius) dėka vis dažniau kontaktuoja su mumis. Ir džiugina mus tas faktas, jog ryšiai nepertraukiamai stiprėja ir šiais 2004 m. jie pradeda nusistovėti netgi jaunimo tarpe.

Mūsų santykiai su religija

Antroji labai svarbi etniškumo komponentė yra religija. Jeigu mokslo pasiekimai skirti geresnio gyvenimo lygio kūrimui, tai religija turi ne mažiau svarbų vaidmenį. Jos paskirtis - gerinti tautinio gyvenimo kokybę, dvasingumą ir moralę. Juk gyvenimo laimė tai toli gražu ne vien tik civilizacijos progresas, ne vien tik pinigų kiekis individo gyvenime ar piniginiėje. Pirmiausiai gyvenimo laimė tai žmogaus dvasinė būseną. Kad tai tikrai taip - Jūs suprasite pagalvoję ar tapo žmonės laimingesni per pastaruosius 100 metų, per praėjusio šimtmečio karus, visokeriopus žmonių naikavimo mechanizmus, per techninius pasiekimus, gerbūvio kilimą, turtėjimą ir kt., ar jų dvasios būseną tapo geresnė per tą laiką.

Tiurkai, kaip etnosas, išpažįsta visas pasaulio religijas. Taip karaimai išpažįsta tik Senąjį Testamentą (kaip ir judėjai). Dalis tiurkų yra krikščionys. Tokių yra Turkijoje, Libane, tarp Volgos totorių. Nemaža tiurkų dalis yra Buddos pasekėjai. Tai kalmukai, buriatai, mongolai. Visgi didžioji tiurkų dalis išpažįsta islamą. Tiurkų gentys islamizavosi dviem keliais. Pirmiausiai - IX-X a. islamizavosi Centrinė Azija - Chivos, Samarkando, Bucharos chanatai. Antras, svarbus mums kelias buvo realizuotas tuo metu, kai į Islamą perėjo Aukso Orda. Šį žingsnį 1309 m. žengė chanas Uzbek'as, o pats islamizacijos procesas truko apie 80 metų. Reiškia, atvykdami sėsliam gyvenimui į LDK mes ką tik buvom pakeitę religiją. Kartu su religija tiurkai perėmė arabų raidyną. Matomai šis nebuvo pritaikytas slavų kalboms, todėl mūsų senoliai šiek tiek šį raidyną pakeitė, pritaikė vietiniams garsams. Ir nuo to laiko mūsų rašytinės knygos buvo rašomos gudiškai, naudojant modifikuotą arabų abėcėlę. Taip buvo rašomos maldaknygės, Koranas, Korano teiginių komentavimo knygos - tefsyr'ai ir gyvenimo, buities ir moralės mokymo knygos - kitabai. Pastarosiose buvo sukaupia liaudies išmintis, pasakojimai, receptai, įvairūs užkeikimai.

Tarp mūsų totorių yra nuomonių, kad religinė saviidentifikacija yra lemiamas faktorius, išsaugantis mūsų etniškumą. Man atrodo, kad tai tik dalinė tiesa. Mat ta nuomonė susidarė per taip vadinamos tarybinės okupacijos penkiasdešimtmetį. Tikroji istorija yra tokia. Po I pasaulinio karo Vilniuje susiformavo totorių inteligentijos centras. Jį sudarė totoriai, kurie gavo išsilavinimą XIX a. pabaigoje Peterburge ir kituose miestuose, Rusijos kultūros klestėjimo sidabriname amžiuje. Tai pirmoje eilėje broliai Leonas ir Olgierdas Kričinskiai, broliai Jokūbas ir Aleksandras Romanovičiai, Aleksandras Achmatovičius, Stefanas Bazarevskis, Jokūbas Šynkievičius, Stanislovas Kričinskis ir gal dar kokie penki mano nepaminėti asmenys. Prie jų prisidėjo kai kurie Lenkijos ir Baltarusijos kultūrinio fronto darbuotojai ne totoriai, dažniausiai mokslo darbuotojai. Jų pastangų dėka išsivystė ir religinis, ir kultūrinis judėjimas. Susiformavo aktyviai veikiantis muftijatas, susibūrė kultūros-švietimo draugija, pradėta leisti reguliari religinė ir pilietinė spauda, buvo išleisti 3 totorių metraščio tomai. Kaip vienas iš metraščio tomų išėjo S.Kričinskio istorinė monografija „Lietuvos Totoriai“ (išversta į lietuvių kalbą). Prie Lenkijos totorių judėjimo jau pradėjo jungtis Lietuvos totorių jaunimas (J.Vilčinskas, B.Chaleckas, J.Dzenajavičius, S.Tuhan-Baranauskas ir kt.), Baltarusijos jaunimas (Ismailas ir Chasienuis Aleksandrovičiai, A.Voronovičius ir kt.). Visas taip gražiai pradėtas šios žmonių grupės darbas buvo nutrauktas 1939.IX. 1d, kai prasidėjo II pasaulinis karas.

Po jo kraštą užvaldę bolševikai padarė gan juodą darbą. Bet kokia kultūrinė bendruomenės veikla buvo uždrausta, o religijos reikmėms tenkinti palikta viena, toliausiai nuo visuomeninio gyvenimo centrų esanti Raižių mečetė. Nejučiomis bendruomenė pradėjo reikšti nebylų protestą. Per didžiąsias musulmonų religines šventes - Ramadano ir Kurbano Bairamus - į Raižių mečetę suplūsdavo totoriai iš visos Lietuvos, didžioji žmonių dalis negalėdavo pakliūti į mečetės vidų ir likdavo lauke. Panašų reiškinį man teko stebėti ir Lenkijoje, Bohonikų mečetėje. Ten vyko analogiškas reiškinys. Visa tai ir sudarė iliuziją, kad religija totorių vienybei palaikyti vaidino lemiamą vaidmenį. Be to, buvo ir antras faktorius. Iki II pasaulinio karo totoriai gyveno labai koncentruotai, kaimuose. Urbanizacijos procesai nebuvo prasidėję ir tokiomis sąlygomis religinio faktoriaus poveikis stipresnis. Tai, kas mūsųose dedasi religiniu požiūriu, šiandieną reikalauja atskiros analizės. Tai ne šio straipsnelio klausimas, ir artimiausiu metu bendruomenė apie tai turi, ar netgi privalo išsikalbėti, kad nesukelti neigiamų pasekmių sau pačiai.

Labai neramina kai kurios su religija susijusios tendencijos, kurios vystosi pastaraisiais metais. Pradėsiu nuo trumputės priešistorijos. Visi mes žinome pasaulio istorijos lūžį, taip vadinamą Spalio revoliuciją, kuri 1917 m. ištiko Rusiją ir kuri tam kraštui atnešė neregėto masto blygybes. Laikoma, kad tai kainavo ne mažiau kaip 48 milijonų žmonių gyvybes. Ir labai bijau, kad panašus lūžis dabar neįvyktų pasaulyje su musulmonais. Juk mūsų akyse Žemės planetoje prasideda siaubingas religijų susidūrimas, kuris vyksta absoliučiai Viduramžių dvasioje. Trečias pasaulinis karas jau prasidėjo, didėle dalim jis turi religinę potekstę ir neturi geografiškai aprėžtų ribų. Prieš visų mūsų akis sklinda teroro liepsna, kurią detonuoja žiniasklaida. Taip atrodo, kad už kampo stovi baubas, baidyklė, kuri stipresnė ir baisesnė už komunizmą. Du tos baidyklės pasireiškimai atvejai - tai 2003.09.11 d. pasaulio prekybos centro sprogdinimas Njujorke ir 2004.09.01 d. mokyklos su vaikais užgrobimas Beslane. Tai „ne žmonių“, jei taip galima išsireikšti, darbas. Tai agresyvių islamistų (ne Islamo!) terorizmas. Prie ko veda šis susidūrimas su islamistais - sunku pasakyti. Kažkuris iš teroristų-vachabistų pasakė: „mes taip pat trokštame mirti, kaip jūs norite gyventi“. Tai baisi frazė. Bijau, kad su tuo privalo kovoti visas pasaulis ir kartu vesti dialogą su musulmoniškuoju pasauliu. Juk kalba apie rojų po teroristo mirties - visiška nesąmonė.... Viskas žymiai sudėtingiau. Juk dar nei viena žmonių karta neatsakė į klausimą, kuriam tikslui atsirado žmonių rasė. Tai ypatingai sudėtinga problema, ir man atrodo, kad arabų šalyse turi būti pakankama intelektualų (poetų, mastytojų, filosofų) masė, kurie privalo dalyvauti šiame dialoge. Dovanokite už šį nukrypimą, bet man atrodo, kad ši problema žymiai gilesnė, nei jai skiriamas dėmesys. Terorizmas - tai netik islamistų ar čečėnų nuosavybė. Egzistuoja dar ir kriminalinis terorizmas. Šiandien kiek nors įtakingesnę pilietį lydi ne mažiau dviejų - trijų asmens sargybinių ir, nežiūrint į tai, praktiškai kiekvieną dieną užmušami žmonės. Be to, politinio terorizmo reiškiniai yra ir kitose Vakarų valstybėse.

Grįžkime prie savo klausimų.

Mano nuomone, religija visuomet turi dvi puses. Viena jų - tai pranašų paskelbti jos postulatai. Tai nekritikuotina. Man rodos, jog XX a. Islamas patraukė savo pusėn milžinišką žmonijos dalį todėl, kad jis Dievo įvaizdį padarė tokiu, koku jį nori matyti žmonės. Juk judėjai ir krikščionybė sukūrė Dievo įvaizdį panašų į patį žmogų, į gero dėdulės, sėdinčio kažkur danguje ir viską matančio vaizdą. Be to, reikalo esmę užtemdė taip vadinama Šventos Trejybės koncepcija.

(Tęsinys sekančiame numeryje)

Kolektyvo "Alije" pasirodymas Kėdainiuose

Adas JAKUBAUSKAS

Kėdainių krašto muziejaus Daugiakultūrio centro kvietimu, šių metų lapkričio 6 dieną Aleksandro Melecho vadovaujamas Lietuvos totorių folkloro kolektyvas "Alije" koncertavo Kėdainių visuomenei. Jau tapo gražia tradicija, jog Kėdainių Daugiakultūris centras kasmet rengia tautinių grupių, gyvenančių Lietuvoje kultūros pristatymus. Šiemet miesto gyventojai buvo supažindinti su Lietuvos totorių kultūra.

Kartu su šiuo garbiu kolektyvu Kėdainiuose lankiausi ir aš. Pagal organizatorių pasiūlytą programą renginys turėjo vykti taip: pirmiausia – paskaita apie Lietuvos totorių papročius, tradicijas ir religiją, po to – koncertas. Jam išskirtinį dėmesį parodė dvi mieste esančios televizijos ir vietos radijas, atsiuntę gausų savo žurnalistų būrį. Renginio organizatoriumi buvo Kėdainių krašto muziejaus direktorius Rimantas Žirgulis, o jo siela – šio centro direktorė Audronė Pečiulytė.

Kaip ir buvo skelbta programoje renginys prasidėjo lygiai 15 valandą. Salė buvo pilna žiūrovų, kurie šiltai plojimai sutiko Lietuvos totorių atstovus. Po trumpos ponios Audronės išžangos buvau pakviestas skaityti pranešimo, kuris užtruko apie keturiasdešimt minučių. Daugiausiai laiko skyrčiau Lietuvos totorių istorijai ir tradicijoms, pasakojau apie jų nuopelnus LDK ir Europos karybos istorijai, trumpai apibūdinau Lietuvos totorių religiją – Islamą.

Po to žiūrovams buvo pristatytas kolektyvas „Alije“, kuriam negailėta aplodismentų. Kolektyvo šokėjos ir dainininkai keitė vieni kitus, su jaunatvišku užsidegimu demonstruodami savo meną. Buvau maloniai nustebintas tarp kolektyvo narių išvydęs jaunąjį fleitininką Ernestą Eidukevičių ir jo mamą Liusę. IV Lietuvos totorių "Oriento" dalyviai, tikriausiai prisimena šio berniuko debiutinį pasirodymą Alytaus miesto teatre šių metų liepą. Ką gi, palinkėkime Ernestui kūrybinės sėkmės kolektyvo "Alije" gretose.

Kėdainių krašto Daugiakultūris centras išikūręs buvusioje sinagogoje, duris atvėrė 2002 metų rugpjūtį. Prieš Antrąjį pasaulinį karą pusė visų miesto gyventojų buvo žydai. Gausią žydų bendruomenę naciai sunaikino karo metais. Todėl dabar sinagoga pritaikyta vien kultūrinėms reikmėms. Centro atidarymas – ilgo ir kūrybingo Krašto muziejaus kolektyvo darbo rezultatas. Nuo 1999 metų muziejaininkai pradėjo vykdyti projektus, kuriais buvo siekiama supažindinti visuomenę su daugiakultūre Kėdainių krašto ir visos Lietuvos praeitimi. Šio muziejaus partneriais tapo Atviros Lietuvos fondas, Švietimo kaitos fondas ir Paribio fondas iš Seinų. Įgyvendinami du ilgalaikiai projektai: "Kėdainiai – tautų susitikimo vieta" ir "Žinomi, bet nepažįstami". Daugiakultūrio centro tikslas yra supažindinti visuomenę ir ypač jaunimą, su įvairių tautų kultūra, muzika ir tradicijomis. Todėl malonu, kad šiais metais centro vadovybė Kėdainių miesto gyventojus nusprendė supažindinti su mūsų tautos kultūra ir tradicijomis.

Po renginio gerb. Audronė Pečiulytė kolektyvo "Alije" nariams parodė Kėdainių senamiestį ir papasakojo apie jo praeitį. Aplankėme garsųjį Kėdainių minaretą, esantį miesto parko pakraštyje, šalia geležinkelio stoties. Jį apie 1880 metus pastatė vokiečių kilmės caro armijos generolas grafas E. Tottlebenas. Minaretą gaubia įvairios legendos. Sklido kalbos, kad grafas turėjo turkų žmoną, kurios garbei Kėdainių parke ir pastatė minaretą. Tačiau, greičiausiai statinys buvo pastatytas kaip parko dekoracija, sėkmingoms kovoms su turkais atminti. Iš minareto tuometinis Kėdainių ir jų apylinkių savininkas rodydavo svečiams parką ir savo valdas. Apie Kėdainių minaretą mėnraštis "Lietuvos totoriai" jau rašė savo 3 numeryje, 1995 metų kovo 31 dieną. Tada buvo atspausdintas Henriko Grinevičiaus straipsnis "Ką slepia minareto rašmenys?".

Deja, beveik dvidešimties metų

Kėdainių minaretas.

aukščio minaretas, nyksta. Anksčiau jis buvo gražiai atrestauruotas, tačiau po gaisro, kuris jį nusiaubė prieš keletą metų, jo būklė katastrofiška. Ponia Audronė mums sakė, kad kiekvienais metais jo būklė prastėja. Ypač gaila baltų marmuro lentų, įmūrytų į minareto sieną, kuriuose senąją osmanų kalba arabiškais rašmenimis iškalto nuostabios eilės, šlovinančios sultoną Mechemetą ir jo rūmus Plevenos, nuo kurių ir buvo jos nukabintos. Viena iš jų suskeldėjusi, kita – vietos vandalų stipriai apgadinta. Gerbiama Audronė prasitarė, kad miesto savivaldybė parengė minareto restauracijos projektą, tačiau kol kas negali pradėti darbų, nes trūksta lėšų. Mano manymu, minaretas galėtų virsti turistų traukos centru, po sutvarkymo įkūrus jame ekspoziciją apie Islamą ir šią religiją išpažįstančias tautas Lietuvoje.

Baigdamas šį trumpą rašinį dėkoju gerbiamiems Aleksandriui Melechiui, kolektyvo "Alije" meno vadovui ir choreografei Rimai Šimkūnienei už Lietuvos totorių vardo garsinimą. Taip pat norėčiau padėkoti Lenai ir Svetai Vilčinskajoms, Žanai Milkamanovič, Olgai Ščuckajai, Marijai Štenger, Inai Šebedzkajai, Eugenijui Ščuckiui, Leilai Mirzojevai, Karinai Ščiuckytei ir Ernestui Eidukevičiui už mūsų mažos etninės grupės kultūros propagavimą, ir palinkėti dar ilgus metus džiuginti žiūrovus užburiančiais rytietiškais šokiais ir dainomis.

Mūsų ansamblis "Alije" Kėdainių daugiakultūrinio centro scenoje.

ОТКРЫВАЯ НОВУЮ СТРАНИЦУ

Уважаемые читатели!

Вас вновь приветствует русский вариант газеты «Летувос тоторай». Первые пять номеров нашей газеты выходили на литовском и русском языках. Кроме того, пятый номер был представлен также польским вариантом. Безусловно, была необходимость продолжать издание газеты по меньшей мере на двух языках.

Однако, испытывая финансовые трудности, мы не могли себе этого позволить. Газета выходила в дальнейшем на одном - литовском языке. Время показало, что русский вариант газеты сохранил свою актуальность. Большое число наших читателей, особенно живущих в Вильнюсе, Вильнюсском крае, в Висагинасе еще недостаточно овладели литовским языком и остаются, в основном, потребителями информации на русском языке.

Эту потребность русскоязычного населения в информации прекрасно учитывает редакция газеты «Республика», которая выходит и на русском языке. Пользуются большой популярностью у читателей русские газеты «Литовский курьер» и «Обзор».

Учитывая эти обстоятельства и пожелания читателей, редакция возвращается к изданию газеты «Летувос тоторай» в русском варианте. В русском варианте будут публиковаться прежде всего актуальные материалы, информация о текущих событиях.

Выпуск нашей газеты на русском языке сделает доступными ее материалы о нашей текущей жизни для наших зарубежных читателей.

С пожеланием всех благ,

главный редактор газеты Галим СИТДЫКОВ

ИФТАР-ПРИЕМ, ПОСВЯЩЕННЫЙ МЕСЯЦУ РАМАЗАН, УСТРОИЛ ПОСОЛ США В ЛИТВЕ СТЕФЕН Д. МУЛЛ

Галим СИТДЫКОВ

Если бы данное событие состоялось не впервые, то для информации читателей о нем достаточно было бы заголовка с добавлением даты - 5 ноября 2004 г.

Например, короткой заметкой мы отражаем традиционный прием, который проводит Турецкое посольство в Литве по случаю Дня Республики и на который приглашаются также отдельные представители татарской общины. Следует отметить, что Турецкое посольство с самого начала своей деятельности в Литве уделяет внимание связям с литовскими татарами, оказывает всестороннее содействие решению ряда проблем, особенно в вопросах возрождения религии. Сотрудники посольства, турецкие предприниматели всегда принимают участие в праздновании литовскими татарами Курбан-Байрама и Рамазан-Байрама.

Однако мероприятие, связанное с литовскими татарами и исламом, посольство США провело впервые. Неординарность этого события требует подробностей.

О предстоящем приеме в посольст-

ве самой мощной державы мира стало известно еще недели за три до события. Коротко мы обсудили его на расширенном заседании комитета Союза общин татар Литвы, которое состоялось в Каунасе 29 октября. Приняли к сведению информацию председателя Адаса Якубаускаса о том, что от Вильнюса, Каунаса, Алитуса, других общин в посольство США приглашаются по несколько человек, а всего, около 25.

В кулуарных разговорах, естественно, витало удивление такому вниманию к мусульманам Литвы со стороны посольства США: «Что за этим скрывается? Искренно ли намерение посольства?»

Политика США в отношении мусульманского мира оценивается противоречиво. С Турцией - в одном военном блоке НАТО, дружеские, партнерские отношения поддерживаются с Саудовской Аравией, но, в тоже время, стремясь наказать террористов, США вели военные действия против Афганистана, ныне продолжаются военные действия в Ираке. В многолетнем конфликте Израиля с палестинцами и другими странами Ближнего

Востока США в большей степени поддерживает все-таки Израиль.

Читатель, интересующийся политикой, вполне справедливо заметит, что США выступили не против Афганистана, а против режима талибов, не против Ирака, а против диктатуры Саддама Хусейна. США поддерживает дружеские отношения с теми мусульманскими странами, в которых соблюдаются права человека. Отсюда вполне оправдано внимание посольства США к литовским татарам-мусульманам, которые на протяжении всей истории проживания на землях Великого княжества Литовского проявляли лояльность своему государству и в настоящее время солидарны с политикой Литовского правительства, поддерживающей международный курс США. Поэтому этот жест посольства США является логичным проявлением общего курса страны.

Кроме того, обнаружился и субъективный аспект в этом событии. Политику делают конкретные люди, обладающие личным опытом, интересами, подходами, что играет во все времена существенную роль.

(Окончание на 2-ой стр.)

ИФТАР-ПРИЕМ, ПОСВЯЩЕННЫЙ МЕСЯЦУ РАМАЗАН, УСТРОИЛ ПОСОЛ США В ЛИТВЕ СТЕФЕН Д. МУЛЛ

(Начало на 1-ой стр.)

Как стало известно, нынешний посол США в Литве Стефен Д. Мулл ранее выполнял дипломатические функции в Индонезии - одной из крупнейших мусульманских государств мира, где близко познакомился с основами и традициями ислама. По прибытии в Литву он узнал, что в нашей стране более 600 лет живут татары-мусульмане. Вполне естественным оказалось его желание познакомиться с нашей диаспорой. И повод нашелся очень хороший. - месяц Рамазан.

Мы собрались у дома, где состоялся прием к 16 часам и в назначенное время были приглашены войти. В этом доме на втором этаже находятся жилые помещения для господина посла, а первый этаж отведен для устройства менее официальных приемов, чем те, которые проводятся в посольстве.

Когда все приглашенные собрались в гостиной, мы увидели также представителей караимской и азербайджанской общин, а так же генерального директора Департамента национальных меньшинств и выходцев Антанаса Петрайтиса и его заместителя Станислава Видтманна.

Господин посол и его ближайшие сотрудники приветствовали лично каждого гостя. Спонтанно начались разговоры.

Рядом со мной, Йонасом Ридзванавичюсом и Фатимой Буйновской оказался первый секретарь посольства Том Келли. Он сам инициировал с нами беседу, интересуясь нашими профессиональными и общественными делами. Мы в свою очередь тоже поинтересовались нравится ли ему в Литве, в каких странах он побывал в качестве дипломата. Выяснилось, что Т.Келли - экономист по образованию, раньше работал в Сальвадоре, других латино-американских странах и хорошо знает испанский язык. Родом он - из Лос-Анжелеса, где проживает большое количество испаноязычных американцев, что дало возможность изучать испанский язык с детских лет. А предки его - выходцы из Ирландии.

Однако самым примечательным в нашей беседе было то, что американский дипломат говорил с нами на литовском языке. Он прекрасно понимал нас, а мы его и предложил записать свою фамилию на литовский манер - Келайтис. Дипломат искренне выразил восхищение Литвой, людьми и

культурой нашей страны. Мы в свою очередь рассказали о своих родственных связях с Америкой. Действительно, в наше время трудно найти в Литве семью, из которой кто-либо не выехал бы на работу за границу.

В 16.30, согласно программы ифтар-приема, выступил с приветственным словом на литовском языке посол США Стефен Д. Мулл. Он отметил значение месяца Рамазан в жизни мусульман, пожелал всем успешного поста, здоровья и благополучия.

С ответной речью выступил муфтий мусульман Литвы Ромуальдас Криницкис. Он поблагодарил посольство США за внимание к мусульманам Литвы и выразил надежду, что наше сотрудничество найдет свое продолжение.

Муфтий подарил господину послу прекрасное издание Священного Корана, а Председатель Союза общин татар Литвы Адас Якубаускас - два красочных альбома польских татар, посвященные письменным источникам, мечетям и кладбищам татар Великого княжества Литовского, а также несколько последних номеров газеты "Легувос тоторай". Компакт-диск по религии и истории литовских татар презентовал послу США председатель Общины татар Вильнюса Адомаас Асанавичюс.

Ровно в 16.41 в этот пятничный вечер заканчивалось время поста и можно было приступить к ифтару. В это время мусульмане должны сначала совершить намаз. В небольшой соседней комнате во главе с муфтием намаз совершили семеро мусульман.

Откровенно говоря, здесь совпало два обстоятельства: во-первых, тесное помещение и другое - не все еще татары приучены молиться, строго соблюдать требования ислама. Многие вспоминают Бога, начинают активнее участвовать в жизни религиозной общины с выходом на пенсию, по достижении преклонного возраста.

После совершения намаза все гости были приглашены в другую гостиную для ифтара, где был накрыт, принятый в таких случаях, шведский стол. Здесь продолжались дружеские и деловые беседы. Желавшие могли сфотографироваться на память с господином послом и его сотрудниками.

Ифтар-прием продолжался около двух часов. Гости искренне благодарили сотрудников посольства и лично господина посла за внимание. Чувствовалось, что это событие совершилось не для "птички" в плане мероприятий и оставит в памяти наших людей добрые воспоминания.

Станет ли оно традиционным - покажет время..

Уважаемые соотечественники!

Приглашаем Вас принять участие в празднике татарской культуры в г. Висагинасе, который состоится 11 декабря 2004 г. в 15.00 часов в культурном центре "Драугисте".

В программе:

Торжественная часть;

Концерт с участием народной артистки России и Республики Татарстан Вены Ганиевой, а также взрослого и детского коллективов татарского общества Висагинаса.

Для поездки будет арендован автобус.

Отъезд в 10.30 час. от гостиницы "Гинтарас" при Вильнюсском автовокзале.

Для регистрации:

Адас Якубаускас,

тел.: 8-682-72328,

Алий Александрович, тел. 8-686-23003

ЧАСТНЫЙ ВИЗИТ ТУРЕЦКОГО ПОСЛА В РАЙЖАЙ

Алдона КУДЗЕНЕ

10 ноября с.г. Алитусскую общину татар вместе со своими помощниками посетила посол Турции в Литве госпожа Шанивар Кизилдели. Посланников Турецкого посольства сопровождал председатель Союза общин татар Литвы Адаас Якубаускас.

И посол шагнула в мечеть без обуви

Члены Алитусской общины татар встретили почетных гостей у своего общинного дома. Их председатель Иполитас Макулавичюс прежде всего пригласил гостей посетить мечеть. На ковры, постеленные в мечети, все шагнули сняв обувь. И.Макулавичюс познакомил гостей с историей деревни и рассказал о том, что волнует людей в настоящее время. “В 50-е годы в Райжай жили 55 мужчин, которые умели читать Коран. Сейчас осталось только несколько человек преклонного возраста. Намаз проводит Ромас Якубаускас, приезжающий из Каунаса”, - сказал господин Иполитас и выразил надежду, что молодое поколение возродит религию.

Посол Турции похвалила общину за хозяйский присмотр мечети и пообещали помочь по мере возможности.

В общинном доме гости осмотрели фотовыставку, посвященную 600-летию поселения татар на землях Великого княжества Литовского. Всего община собрала полторы сотни снимков и надеется издать альбом.

Почетных гостей угостили национальными блюдами

По-настоящему верующие татары придерживаются поста в месяц Рамадан. До его окончания оставалось несколько дней.

Председатель Алитусской общины татар Иполитас Макулавичюс утверждал, что в такой важный день можно нарушить пост и пригласил гостей к столу, накрытому татарскими блюдами. Члены общины уверяли, что из-за серьезной причины один или несколько дней поста можно перенести на другое время, но отпустить гостей без угощения нельзя ни в коем случае.

Одно из важнейших блюд - пельмени с говядиной - готовили даже несколько хозяек общины. Блюдо кушаемое ложкой и вилкой, было предложено попробовать с хреном.

Посол Турции угощалась пельменями не нарушая национальных традиций, которые требуют обходиться без ножа. Почетная гостья угощалась и настоящим татарским пирогом “шим-талаписом”. Алитусцам она привезла медовые пирожками, испеченные поворотами Турецкого посольства.

Снова приехать пообещала на Курбан-байрам

“Приехала только с дружеским частным визитом, только поприветствовать, а насколько задержалась, общаясь с вами. Благодарю Иполитаса и его хозяйку за вкусный обед. Высоко ценю всех общинников, сумевших найти время для встречи со мной в рабочий день. Татарской общине важно поддерживать связи с Турцией. Мы очень хотим присоединить свои усилия к укреплению позиции вашей общины в современной Литве. Особенно к деятельности вашей молодежи”, - подчеркнула Ш.Кизилдели, работающая послом еще всего лишь полгода.

Она напомнила, что в следующую весну планирует устроить праздник для детей всех татарских общин Литвы. А в Алитус она пообещала снова приехать на Курбан-байрам, который татары будут праздновать через полтора месяца. В ее рабочем плане предусмотрен также визит в городское самоуправление.

Посланники Турецкого посольства в Литве подарили татарам Алитусской общины много турецких сувениров, знаков большого успеха, книг, брошюр, наглядно представляющих для молодежи Турцию, а для предпринимателей - полезную информацию.

Предприниматели Люда и Александрас Багданавичюсы заверили, что татарская община будет крепнуть. Два их сына учатся в Турции, свободно говорят по-турецки, оба читают Коран. Посол посоветовала семье предпринимателя быстрее женить сыновей, чтобы они могли подарить общине пополнение. После теплого общения посланники Турецкого посольства отпростились помолиться на Райжайское кладбище.

Примечание: статья перепечатана из газеты “Алитус науенос”, № 217 от 11 ноября 2004 г. Перевел с лит. яз. Г.Ситдыков.

ДЕНЬ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ ЕЙ В КАУНАССКОЙ МЕЧЕТИ

6 ноября, во время месяца поста Рамазан, уже шестой раз состоялся День открытых дверей в Каунасской мечети. Это мероприятие организовала Община молодых мусульман Литвы.

В этот день мечеть была открыта с 10 часов до вечера, пока приходили посетители. Люди могли осмотреть мечеть, бесплатно получить литературу об исламе на литовском языке, газеты “Летувос тоторай”. Имам Каунасской мечети Ромас Якубаускас прочел несколько лекций об истории ислама в Литве и Каунасской мечети, об основах религии, отвечал на многочисленные вопросы.

Это был день поста. Мусульмане, добросовестно исполнив свой долг, в назначенное время, совершив намаз, притесупили к ифтару.

О летнем лагере

Община молодых мусульман Литвы в августе 2004 года недалеко от Тракай еще раз успешно организовала учебно-религиозный летний лагерь для детей от 8 до 16 лет. Основная цель лагеря – разъяснение детям основ религии, обучение совершать молитвы, ознакомление с историей пророков, чтение Корана, выучить наизусть отдельные суры из Корана. Также предусматривалось познакомить детей с мусульманской моралью, религиозной музыкой, традициями и обычаями мусульман.

Дети были очень активными, испытывали много радостных и приятных мгновений. За активное участие в мероприятиях и хорошую учебу дети получили подарки.

Мы получили хорошие отзывы о лагере. Каждый год растет заинтересованность, растет число детей.

Однако заметны и недостатки. Некоторые дети не понимают, что продолжительность лагеря короткая, и мы организуем его только для того, чтобы они углубили свои знания по религии, а учиться надо в течение года в воскресной школе. Думается, что это надо разъяснить родителям. Они должны обеспечить своих детей в следующем году молятельными ковриками. Девочки должны иметь платки, а мальчики – тубетейки.

Очень жаль и другое. Наши религиозные деятели были и в прошлом и в этом году равнодушными к организации лагеря. На самом деле, они могли активнее принять участие в проведении лагеря, так как это наше общее дело.

Нелли МАЖИТОВА

ВЫСТУПЛЕНИЕ КОЛЛЕКТИВА “АЛИЯ” В КЕДАЙН

Адас ЯКУБАУСКАС

6 ноября по приглашению мурзеса Центра многонациональной культуры Кедайняйского края фольклорный коллектив литовских татар “Алия” под руководством Александра Мелеха выступил с концертом перед общественностью города Кедайняй.

Уже стало красивой традицией, что Центр многонациональной культуры ежегодно организует культурные представления национальных групп, живущих в Литве. В этом году жители города познакомились с культурой литовских татар. Вместе с этим уважаемым коллективом посетил Кедайняй и автор этих строк. По программе, предложенной организаторами, мероприятие должно было проводиться следующим образом: сначала предусматривалась лекция о традициях, обычаях и религии литовских татар. Этому событию особое внимание оказали два местных телевизионных канала и местное радио, которые прислали целый отряд своих журналистов.

Организатором мероприятия был директор Краеведческого музея Римантас Жиргулис, а его душой - директор Центра Аудроне Печюлите. Как и было объявлено в программе, мероприятие началось в 15 часов. Зал был полон зрителей, которые теплыми аплодисментами встретили представителей литовских татар.

После короткого вступительного слова госпожи Аудроне я был приглашен выступить с сообщением, которое продолжалось около 40 минут. Больше всего внимания я уделил истории и традициям литовских татар, рассказал об их заслугах перед Великим княжеством Литовским и военной историей Европы, кратко охарактеризовал основы ислама - религии литовских татар.

Затем на сцену вышел коллектив “Алия”. Певцы и танцоры коллектива, сменяя друг друга на сцене, с юным задором демонстрировали свое искусство. В коллективе “Алии” приятно выделялись молодой флейтист Эрнестас Эйдукавичюс и его мама Люся. Участники 4-го ориента литовских татар наверняка вспоминают дебютное выступление этого мальчишка в Алитусском театре в июле этого года. Пожелаем Эрнестасу творческих успехов

в рядах коллектива “Алия”.

Центр многонациональной культуры Кедайняйского края, расположенный в здании бывшей синагоги, открыл свои двери в августе 2002 года. Перед Второй мировой войной половину населения города составляли евреи. В годы войны нацисты уничтожили большую часть еврейской общины, поэтому теперь здание синагоги приспособлено для культурных целей. Открытие Центра - результат длительной творческой работы коллектива Краеведческого музея.

С 1999 года сотрудники музея начали осуществлять проект, который предусматривает ознакомление общественности с многонациональной культурой Кедайняйского района и историческим прошлым всей Литвы. Партнерами музея стали Открытый фонд Литвы, Фонд развития просвещения, Фонд Парибы из Сейны. Осуществляются два долгосрочных проекта: “Кедайняй - место встречи народов” и “Известные, но незнакомые”.

После окончания мероприятия Аудроне Печюлите показала членам коллектива “Алия” старую часть города Кедайняй и рассказала о его прошлом. Мы посетили знаменитый Кедайняйский минарет, находящийся на краю городского парка, около железнодорожного вокзала. Примерно в 1880 году минарет построил царский генерал немецкого происхождения граф Е. Тотлебен. Минарет окружен разными легендами. Ходят разговоры, что у графа была жена турчанка, в честь которой он построил минарет. Однако, скорее всего, это сооружение было возведено в качестве декорации парка, на память об успешной войне с турками. С высоты минарета тогдашний хозяин Кедайняй и его окрестностей показывал гостям парк и свои владения. О Кедайняйском мина-

рете была статья в 3-м номере газеты “Летувос тоторай” от 31 марта 1995 года. Тогда была напечатана статья Генрикаса Гринявичюса “Что скрывают письмена минарета?”. Однако почти 20-метровой высоты минарет гибнет. Красиво отреставрированный в прошлом, после пожара, который его ужасно повредил несколько лет назад, минарет в катастрофическом положении..

Госпожа Аудроне сказала нам, что с каждым годом его состояние ухудшается, особенно жаль белые мраморные доски, вставленные в стену минарета, на которых на старинном османском языке арабским шрифтом выгравированы прекрасные строки, прославляющие султана Мехмета и его дворец в Плевене, с которого они и были сняты. Одна из них с треснутой, а другую сильно испортили местные вандалы. Уважаемая Алдоне проговорила, что городское самоуправление подготовило проект реставрации минарета, однако пока не может начать эту работу из-за нехватки средств.

По моему мнению, минарет мог бы стать одним из объектов привлечения туристов после реставрации и учреждения в нем экспозиции об исламе.

Заканчивая эту статью, благодарю уважаемых участников концерта: руководителя коллектива “Алия” Александра Мелеха, хореографа Риму Шимкунене, Лену и Свету Вильчинскасов, Жанну Милкаманич, Ольгу Щуцкую, Марию Штенгер, Инне Шедзкой, Евгению Щуцкому, Лейле Мирзоевой, Карине Щуцките и Эрнестасу Эйдукавичюсу за то, что они делают известной для всех культуру литовских татар, за пропаганду культуры нашей маленькой этнической группы и пожелать еще многие годы радовать зрителей завораживающими

РАМАЗАН—БАЙРАМ В КАУНАСЕ

Ранним утром 14 ноября мусульмане Каунаса начали собираться в мечети для празднования Рамазан-байрама. Все хотели принять участие в общем праздничном намазе. Руководил намазом имам Каунасской мечети Ромас Якубаускас. По традиции он провел хутбу (проповедь) на трех языках - на арабском, литовском и английском, в которой разъяснил духовные ценности поста и празд-

ника Рамазан-байрама.

После окончания намаза все мусульмане с радостью и теплотой поздравляли друг друга с праздником, желая здоровья, счастья и благополучия, и угощались вкусными печеньями, конфетами, фруктами и напитками.

Нелли МАЖИТОВА

Sławomir Andruszkiewicz

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje santarvėje gyveno dešimtys įvairiausių tautų, todėl nėra nieko nuostabaus, kad aprašinėdamas krašto peizažą grožį, didis LDK istorijos gerbėjas ir puoselėtojas Juzefas Mackiewicz'ius, greta krikščioniškųjų bažnyčių mini ir musulmoniškas mečetes, kurios nuo neatmenamų laikų stovi totorių gyvenamosiose vietovėse.

Priklausau tai žmonių kartai, kuri dar turėjo galimybę bendrauti su skirtingų tautų atstovais, radusiais LDK savo antrąją Tėvynę ir turėjusiais lygias teises su kitais jos piliečiais, ištikimai jai tarnavusiais, dalyvavusiais karuose bei sukilimuose ir dėl jos negailėjusiais nei savo kraujo nei gyvybės. Vienai tokiai garsiai giminei priklausė Aiša Chalecka, paskutiniojo Vilniaus mečetės muedzino žmona, su kuria mane supažindino karaimų hachanas hadži Seraja Chanas Šapšalas. O buvo taip:

Kažkada aš beprotiškai norėjau studijuoti Koraną ir, aišku, arabų kalba. Tuomet dar nežinojau, kad musulmoniškuose Rytuose yra žmonių visą gyvenimą besigilinančių į šventąją Knygą, ir besimokančių ją atmintinai, kad geriau ją suprastų. Apie visą tai sužinojau iš profesoriaus Seraja Šapšalo gerokai vėliau, bet pradžioje degiau noru išmokti bent arabų abėcėlę. Tada kreipiausi į profesorių, prašydamas man padėti, ir jis iškart sutiko. Kas antrą vakarą jo namuose vyko savotiški "Šecherezados vakarai". Be arabų kalbos, kurios privalėjau mokytis iš dar prieškaryje Muftiato išleisto vadovėlio, savo paskaitas profesorius pajairindavo prisiminimais apie brangiausią jam

Apie Koraną

Sławomir Andruszkiewicz

vieta žemėje – Krymą, apie Krymo totorius, kuriuos jis be galo mylėjo, Persiją, Turkiją, savo susitikimus su paskutiniu Turko sultonu Abdul Hamidu ir Kemal Paša Atatiurku, aukštai įvertinusių profesoriaus darbus, skirtus turkų kalbai.

Vadovėlis buvo puikus, dėstytojas – europinio lygio mokslininkas. Deja, profesorius neturėjo antro Korano egzemplioriaus, iš kurio aš galėčiau ruošti namų darbus, o jis savo Korano niekam nenorėjo skolinti, nes anksčiau buvo pasitaikę, jog naudodamiesi jo patiklumu Žvėryno girtuoklėliai užsidirbdavo šiek tiek pinigų degtinei. Šie žmonės kreipdavosi pas profesorių su orientalistiniais klausimais, o jis neižvelgdamas jokių piktų kėslų suteikdavo jiems konsultaciją ir dar paskolindavo vertingą, retą knygą. Po to "tyrinėtojai" dingdavo su retu egzemplioriumi, kuris netrukus atsidurdavo antikvariato lentynoje. Koranas, kurį turėjo profesorius, buvo išverstas Sablukovo, jame greta rusiško buvo ir originalo tekstas. Ši knyga visuomet gulėdavo po ranka, net eidamas į miestą pasivaikščioti, Šapšalas visuomet ją atversdavo ir ieškodavo atsakymų į jam rūpimus klausimus.

Profesorius man buvo sakęs, kad priešais Lukiškių mečetę, kuri tuomet dar egzistavo, gyvena paskutiniojo muedzino našlė, galinti turėti Koraną. Norėdamas gauti šventą Knygą, jai privalėjau pasakyti, kad esu profesoriaus Šapšalo mokinys. Pasielgiau kaip buvo patarta, ir nuėjau į Mečetės gatvę. Ilgai klaidžiojau totorių kapinaitėse tarp išvartytų antkapinių paminklų. Apylinkėje beliko tik keletas namų, numatytų nugriauti. Tuo metu ten jau statė kažkokius naujus statinius. Tad patekau į pačią baisiausią statybos aikštelę, kokią tik galėjau įsivaizduoti. Nežinojau Chaleckos adresu. Darbininkai man taip pat nieko negalėjo padėti. Bet čia kažkoks tarybinis žmogus, jos kaimynas, pasakė, kad "sumasėdšąja starucha žyviot zdes" (išprotėjusi senė gyvena čia), ir man parodė jos namą.

Chalecka dar prieš karą gyveno tame name, bet būdama kulto tarnautojo našlė, negavo pensijos, todėl norėdama turėti bent minimalias pajamas, buvo įsileidusi nuomininkus. Kambaryje, kuriame buvo ideali tvarka, išvydau senyvo amžiaus moterį, kuri jokiū būdu nebuvo panaši į išprotėjusią senę. Vėliau sužinojau kodėl ją taip pavadino. Ji nenorėjo, kad

būtų naikinamos senoviškos totorių kapinės. Bet viena ji nieko negalėjo padaryti. Neretai aplinkinių namų gyventojai savo statyboms naudojo paminklinius akmenis iš šių kapinių. Dažnai už paskutines lėšas – duodama darbininkams pinigų nusipirkti buteliui degtinės – Chalecka išpirkdavo iš jų paminklus ir liepdavo juos pastatyti į vietą.

Buvau tikras, kad ji man Korano nepaškolins, nes buvau iš kažko girdėjęs, jog musulmonai pasižymi fanatizmu. Bet atsitiko kitaip – ji man patikėjo brangiausią savo Knygą. Ilgus metus ji saugojo Koraną, kuris priklausė jos sūnui, gyvenančiam Australijoje, ir buvo tikra, kad kada nors su juo susitiks, ir ši šeimyninė relikvija grįš pas jį. Taip vėliau ir atsitiko. Visiško Lukiškių kapinių sunaikinimo Chalecka nebepamatė, nes išvažiavo iš Sąjungos pas savo sūnų.

Dabar ji džiaugtųsi matydama, kaip atgimsta jos tautos tikėjimas ir tradicijos.

Profesoriui gi likimas nepašykštėjo nemalonių įspūdžių: savo paskutinės kelionės į Krymą metu, sunaikintame savo svajonių Rojuje, negalėjo atsitokėti išvydęs besiganančias kiaules ant chanų kapų Bachčisarajuje. Prabėgus dviems metams ji pasišaukė Aukščiausiasis.

Iš lenkų kalbos vertė

Adas Jakubauskas

Redakcijos prierašas: Sławomir Andruszkiewicz domisi senojo Vilniaus istorija. Jis paskelbė daug publikacijų Didžiojoje Britanijoje, Lenkijoje, Lietuvoje. Taip pat parašė literatūrinių prisiminimų iš savo ir lenkų inteligentų gyvenimo. Ypač jį domina laikotarpis nuo 1944 iki 1953 metų.

Dabar, kai Lietuva įstojo į Europos Sąjungą, jis stengiasi iš esmės apmąstyti mūsų šalies istoriją, jos daugiatautiškumą. Sławomir Andruszkiewicz yra

2004 metų lapkričio 17 dieną mėn-raščio "Lietuvos totoriai" redakciją pasiekė sveikinimas su Ramazan Bairamo švente nuo Kijevo Krymo totorių bendruomenės pirmininko Rustemo Abliatifo.

Jame rašoma:

"Bismilahi rachmani rachim, brangus hadži Adai, nuoširdžiai sveikinu Jus ir visą Lietuvos totorių bendruomenę su Ramazan Bairamu. Tegul Alachas sustiprina jūsų sielas ir padeda visuose

Nuoširdžiai Jūsų, Rustem Abliatif."

ISTORIJOS PUSLAPIAI

AUKSO ORDA IR JOS VALDOVAI

Straipsnis parengtas remiantis Ravilio Amirchano knyga „Aukso Orda ir jos valdovai“, išleista Kazanėje 2003 m. (Tęsinys, pradžia – Nr. 9 -10 (80 - 81))

Vidaus tvarka Aukso ordoje

Pradžioje Aukso Orda buvo klajokline valstybe, nors joje kūrėsi nemažai gyvenviečių. Vėliau, sparčiai vystantis miestams ir prekybai, ji tapo tuometinio pasaulio kultūros ir civilizacijos centru. Palaipsniui jos vidaus sąranga įgavo darnią sistemą. Gilinantis į problemą, pravartu pakalbėti apie Aukso Ordos luomus ir finansinę – ekonominę valstybės tvarką. Kitaip būtų sunku suprasti kaip tokia didelė įvairiautė valstybė galėjo egzistuoti.

Karyba Aukso Ordoje pasiekė tokias aukštumas, kad mini-moje epochoje ir žymiai vėlesniais laikais daugelio šalių kariuomenėms ji tapo sektinu pavyzdžiu. Mobilizacijos tvarka šioje valstybėje buvo tokia: kiekvienas trečias vyras šeimoje privalėjo eiti į kariuomenę. Čia paminėsime keletą Aukso Ordos karinių laipsnių: 1.Uglan'as. Šis laipsnis buvo keturių pakopų: temnik'as (dešimt tūkstantininkas), tūkstantininkas, šimtininkas, dešimtininkas; 2.Bek'as. Šis karinis laipsnis dalijosi į ulu (didžiojo) ir kiči (mažojo) beko. Be to, dar egzistavo "kisekči" ir "kuruči", kurių pareiga buvo saugoti chaną. Tai buvo chano asmeninė gvardija.

Dvasininkija dalijosi į: kadi (teisėjus), mufti (šariato žinovus, priimančius sprendimus ginčytinai atvejais), mudarris (mokytojus) ir kt.

Aukso Ordoje buvo išplėta valdininkija, turėjusi tokias pareigybės: 1.alpaut'as – (didikas); 2.daruga – (atsakingas už duoklės surinkimą); 3.tiumen (temnikas); 4.tiumen – bek'as, 5.ilči – (pasiuntinys); 6.baskak'as – (tas pat, kas ir daruga); 7.divan bitikči – (rūmų raštininkas); 8. tamgači – (muitininkas); 9.tyrnakči – (svarstyklininkas); 10.šusunči – (intendantas); 11.jurtči – (architektas); 12.jul arači – (kelių prižiūrėtojas); 13.tutkaul'as – (sargybinis); 14.kuperči – tiltų statytojas; 15.kimeči – (valtininkas); 16.jamči – (paštininkas); 17.auči – (medžiotojas) ir kt. Kaip matyti iš aukščiau paminėtų pavyzdžių, daugelis iš tiurkų – totorių įvestų pareigybių žinomos ir šiandien.

Aukso Ordoje viena iš pagrindinių pareigybių buvo "alpaut'o", ir chanai, priimdami svarbius sprendimus, tardavosi su juo. Valstybės dalykinis susirašinėjimas, įvairūs valdovų potvarkiai, įsakai, sutartys būdavo įvardijami bendrinio terminu - "defter" – "sąsiuvinis". Terminas "teptiar" irgi kildinamas iš šio pavadinimo. Aukso Ordoje, o vėliau ir Kazanės chanate, teptiarais buvo vadinama tam tikra visuomenės dalis, kuri buvo įrašyta į šiuos "defterus". Tokiu būdu vėliau atsirado totoriai – teptiarai, kurie šiandien yra totorių tautos dalis.

Ūkinė veikla ir prekyba Aukso Ordoje irgi buvo atitinkamai sutvarkyta. Reikiamu grūdų kiekiu apsirūpindavo patys gyventojai. Žemdirbiai vadinosi "sabanči" ("saban" – arklas), o tie, kas juos aprūpindavo žeme ir inventoriūmi – "urtakči" ("urtak" – pusiau). Ši visuomenės dalis aprūpindavo žmones

Čingis-chano pulkų stovykla. Viduramžių graviūra.

reikiamu duonos kiekiu. Pasibaigus karams Aukso Ordos gyventojai intensyviai prekiavo. Šalis išgarsėjo kaip pasaulinės prekybos centras. Į jos miestus atvykdavo pirkliai iš Vidurinės Azijos, Rytų Turkestano, Kinijos, Indijos, Rusios ir Europos. Chorezme ir Bucharoje buvo žmonės, kurie užsiiminėjo finansinėmis operacijomis, primenančiomis šiandieninę bankininkystę. Neatsitiktinai, vėlesniais amžiais, Indijos ir Kinijos teritorijose buvo randamos Aukso Ordos monetos.

Visi svarbiausi reikalai buvo sprendžiami Sarajuje, kuris amžininkus žavėjo savo puošnumu ir didybe. Ten keletą šimtmečių lankydavosi ir rusų kunigaikščiai, iš chano rankų gaudavę "jarlyką", arba teisę valdyti.

Kas valdė Aukso Ordą?

Istorikai paskaičiavo, kad nuo Aukso Ordos įkūrimo (1243 m.) iki jos saulėlydžio (1481 m.) šalį valdė 41 chanas. Tačiau įvertinus, jog po 1481m. šalis buvo irimo stadijoje, visiškai įmanoma, kad chanų galėjo būti ir daugiau.

Chronologiškai žymiausių chanų vardai turėtų išsidėstyti taip: Batu, Sartak'as, Berke, Mengu – Timūr'as, Tuda – Mengu, Tula – Buga (Tele –Boga), Tokta, Uzbek'as, Tinibek'as, Džanibek'as, Birdibek'as, Orys'as, Timūr – Kutlug'as, Šadibek'as, Bulad – Timūr'as, Džalaladdin'as, Kerim – Berdi, Kadyr – Berdi, Bitsebul'as, Ulug – Muchammed'as, Barak'as, Kiči – Muchamedas, Achmad'as.

Kiekvieno iš jų vaidmuo istorijoje skirtingas. Keletą iš jų – Batu, Berke, Uzbeką, Džanibeką, Tochtamyšą, Ulug – Muchammedą, Achmadą galima pavadinti Aukso Ordos epochos pagrindinėmis figūromis. Tą patį galima pasakyti ir apie emyrus (murzas) Nogajų, Mamajų, ir Idegejų, nors pagal kilmę jie neturėjo teisės būti chanais (nes nebuvo čingizidais). O be Čingis–chano ir Džučio vardų viduramžių istoriją išvis sunku įsivaizduoti. Dėl šios priežasties apsistosime ties pačiais iškiliausiais Mongolų imperijos ir vėlesnės Aukso Ordos valdovais.

Čingis–chanas

Be Čingis–chano negalima įsivaizduoti ne tik Aukso Ordos, bet ir visos mongolų imperijos atsiradimo. Čingis–chanas buvo vienos iš mongolų genčių vado – Esugej – bagatūro sūnus. Jis gimė 1155 metais (kitais duomenimis – 1162 m.) Mongolijoje. Žinoma, kad iki mongolų įsiviešpatavimo Mongolijos stepės priklausė tiurkams. Apie tai byloja įvairūs paminklai su iškaltais ant jų priešistoriniais senovės tiurkų užrašais.

Kai Temučinui (būsimam Čingis–chanui) sukako trylika metų, mirė jo tėvas Esugej – bagatūr'as. Berniukas tapo genties vadu, bet žmonės nenorėjo jam paklusti. Todėl Temučinas, norėdamas susigrąžinti savo valdžią, su nepaklusniais gentainiais turėjo kariauti. Kai kurie genties nariai jam pakluso laisvanoriškai, kitus jis priverė tai padaryti jėga. Tokiu būdu jis sutvirtino savo valdžią ir išplėtė valdas. Po nesibaigiančių karų ir pergalių, 1206 metais Karakorume Temučinas buvo paskelbtas kaganu, t.y. visų mongolų didžiuoju chanu. Nuo to laiko jis pradėjo vadintis Čingis–chanu, – "nugalėtoju".

Jo armija surengė žygius į Rytų Turkestaną, užėmė ten keletą vietovių, tame tarpe Kašgaro miestą. Lydimas sėkmės Čingis–chanas įsiveržė į šiaurinę Kinijos dalį, įveikė Didžiąją Kinų Sieną ir užkariavo šios imperijos sostinę Enkiną (Pekiną).

1219–1220 metais Čingis–chanas kariavo su galinguoju Vidurinės Azijos valdovu chorezmsachu Muchammedu, kurį po keleto mūšių nugalėjo. Ši pergalė jam atvėrė kelią kitų žemių užkariavimui. Remdamasis savo geriausiais vadais (Subede – bagatūru, Džebe – nojonu, Mukali ir kitais), jis užkariaudavo vieną šalį po kitos, plėsdamas savo valdas.

Po to, kai chorezmsachas Muchammedas buvo priverstas bėgti iš savo valdomų teritorijų, visas žemes nuo Syrdarjos ir Amudarjos, Chorezmo ir Chorasano, Kandagaro ir Multano, Bucharos ir Samarkando, Balcho ir Gerato mongolai baisiai nusiaubė.

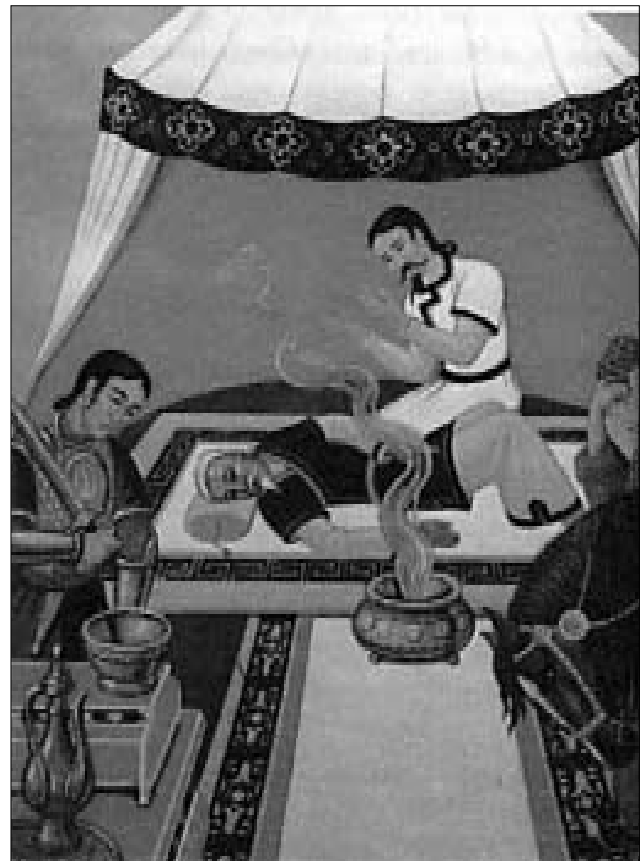
Po šios išvykos 1223 metais Čingis–chanas pasuko savo kariuomenę Šiaurės – Vakarų kryptimi ir užkariavo miestus Šemachą ir Derbentą. Po to mongolų tumenai (tumenas – dešimt tūkstančių karių), vadovaujami Subede – bagatūro ir Džebe – nojono, įsiveržė į kipčakų stepes. Tuo pat metu rusų kunigaikščiai susirinko Kijeve ir svarstė galimybę atremti mongolų antpuolį. Tiurkai – kipčakai nusprendė prisidėti prie rusų kunigaikščių ir pasipriešinti puolimui drauge.

1223 metų gegužės 31 dieną prie Kalkos upės jungtinė rusų ir kipčakų kariuomenė susikovė su Čingis–chano tumenais. Nuožmių kautynių metu jungtinė rusų kunigaikščių ir kipčakų kariuomenė buvo sutriuškinta. Metraštininkai rašė, kad išsigelbėjo tik dešimta rusų savigynos būrio dalis, mūšio lauke krito šeši kunigaikščiai ir septyniasdešimt bojarinų. Mongolai persekiojo savo priešininkus iki Dniepro. Nuo to laiko visos kipčakų stepės, Uralas, Volgos ir Dono upių baseinai, stepės prie Kaspijos jūros, Pietų Rusia, Šiaurės Kaukazas ir kitos teritorijos nuo Kinijos iki Juodosios jūros tapo Čingis–chano valdomis.

1226 – 1227 metais Čingis–chanas kariavo su Tangutų valstybe, kuri netrukus taip pat buvo užimta. Jos sostinės Čzunsino apgulties metu, Čingis–chanas mirė, bet mongolų vadai, vykdydami didžiojo chano valią, nuslėpė jo mirtį. Didysis mongolų vadas – Čingis–chanas buvo palaidotas gimtojoje stepėje. Jo aplinka padarė viską, kad kagano kapo niekas niekada negalėtų surasti. Ir iki šių dienų niekas nežino, kur yra palaidotas šis “Visatos sukrėtėjas”.

Visi istorikai vienbalsiai pažymi, kad mongolai tam laikmečiui turėjo labiausiai disciplinuotą ir geriausiai parengtą kariuomenę pasaulyje. Čingis–chanas ir jo vadai Subede – bagatūr’as ir Džebe – nojon’as buvo geriausi kada nors žemėje gyvenę karvedžiai. Savo genijumi jie aplenkė tokius žymius Europos karvedžius kaip Aleksandras Makedonietis, Julijus Cezaris ar Napoleonas.

Čingis–chanas, užkariavęs didžiąją Azijos ir Rytų Europos dalį, įkūrė milžinišką imperiją, nors iš savo tėvo buvo paveldėjęs tik mažytę gentį. Jo valstybė nebuvo sukurta

Čingiz-chano mirtis. Dail. R. Šamsutdinovas.

atsitiktinai, bet didelių pastangų, kantrybės ir asmeninio atkaklumo dėka. Čingis–chanas pasižymėjo stipria sveikata, atletišku kūno sudėjimu, didele drąsa ir išverme, mokėjo įtikinamai kalbėti, buvo geras raitelis, puikai šaudė iš lanko ir valdė ietį. Amžininkai liudija, kad jis buvo nepaprastai protingas, išvalgus, pasižymėjo valstybės valdovo talentu. Būdamas beraščiu, niekad nesimokęs teisės ir istorijos, jis valdė milžinišką šalį visuotinu sutarimu. Pagrindinius klausimus jis teikdavo svarstyti Kurultajui (suvažiavimui). Sprendimai būdavo priimami paprasta balsų dauguma.

Čingis–chanui pageidaujant, jo valdymo laikotarpiu, buvo išversta daug įvairių kraštų knygų, tame tarpe ir musulmonų, iš kurių vėliau atrinkti stepių gyventojams tinkantys įstatymai. Iš jų Čingis–chanas paliepė sudaryti įstatymų sąvadą – taip vadinamą “Jasą”. Tai buvo savotiška mongolų konstitucija. Kad valdiniai laikytųsi “Jasos”, jis pats, nors ir turėdamas neribotą valdžią, pakluso jos reikalavimams. Taip elgdamasis jis pasiekė, kad valdiniai laikytų “Jasą” aukščiau už patį kaganą.

Visi mongolų imperijos chanai, laikantis “Jasos”, buvo renkami iš Čingis–chano giminės ir tvirtinami Kurultajuje. Karo ir taikos klausimai irgi buvo sprendžiami Kurultajuose ir priimami balsų dauguma. Čingis–chano “Jasa” nustatė visų religijų ir tikėjimų lygybę. Todėl nei valdantysis elitas, nei liaudis negalėjo rodyti nepakantumo skirtingoms religijoms. Tokios laisvės Čingis–chano valstybėje dažnai glumindavo keliautojus iš Europos, misionierius ir vienuolius, nes jų šalyse tokių dalykų nebuvo.

Prieš mirtį Čingis–chanas padalino savo imperiją trimis sūnums. Mongoliją jis atidavė jauniausiajam sūnui Tuli (Tulujui), Turkestaną – Čagatajui, o Dešti – Kipčaką, Azijos šiaurės – vakarus, Sibiro pietvakarius ir Volgos Bulgariją – Džučui (Džučio ulusas). Ketvirtąjį savo sūnų Ugedėjų jis paskyrė vyriausiuoju kaganu, kad šis, sėdėdamas Karakorume, valdytų visą imperiją, o trys įeinantys į jos sudėtį ulusai paklustų jo valiai.

(Bus daugiau)

Iš rusų kalbos vertė Adas Jakubauskas

Čingis-chano “jasos” skaitymas. Viduramžių miniatiūra.

Publicistika, nuomonės

Lenkijoje susiduria dvi islamo versijos: slaviška, tradicinė ir fundamentinė. Ar vietinė musulmoniška bendruomenė pasiduos naujiems misionieriams? Apie tai kalba Lenkijos dienraštyje "Rzeczpospolita" 2004.11.05 d. atspausdintas žurnalistas Elžbietos Poludnik straipsnis. Straipsnyje keliami klausimai matomi ir pažįstami mums, o iš kitos pusės jame minimi pažįstami tautiečiai. Dalis mūsų tautiečių į tuos klausimus neturi savo aiškų ir argumentuotą atsakymą. Tuo požiūriu straipsnis įdomus ir vertas, kad mes jį perskaitytumėme. Jo gale "ŽP" prideda Uršulės Doroševskos, didžiojo Lenkijos kalbininko anūkės, prieraišą. Skaitau tikslingu jį taip pat pateikti, nes jinaį tą problemą supranta ne iš nuogirdų. Beto dar vienas mums naujas ir svarbus momentas. Lenkija demokratijos keliu eina anksčiau nei Lietuva. Per tą laiką ten apsigyveno ir pilietybę įgijo jau apie 20 tūkstančių įvairių arabų šalių piliiečių. Jie įregistravo teisingumo ministerijoje savo atskirą musulmonų religinę bendriją, kurią pavadino Musulmonų Lyga. Ši bendruomenė tapo pagrindinė, kadangi ji didesnė ir jai tenka tiek vyriausybės, tiek arabų šalių subsidijos. Ši situacija skaldo ir Lenkijos totorių bendruomenę. Manau, yra apie ką pagalvoti ir mūsų vietiniams "separatistams", ypač dabar, kai po truputį bręsta mūsų religinės bendruomenės atskaitinio susirinkimo klausimas.

R. Makaveckas

Lenkijai lojalūs totoriai ir Dievo partija

Elžbieta POLUDNIK

Kuomet po vieno iš eilinių mėnesių pirmojo penktadienio pamaldų Gdanskio mečetės imamas paskelbė apie visiems pažįstamiems perduodamus velykinius linkėjimus, tarp lenkiškų totorių lyg kažkas užvirė. Tai Lenkijoje gyvenantys arabai netvėrė pykčiu, kai išgirdo, kad čia gyvendami privalo europeizuotis arba polonizuotis, kad privalo matyti ir vietinių gyventojų religinius papročius.

Konfliktas tarp nuo amžių Lenkijoje gyvenančių totorių ir neseniai čia sėsliai apsigyvenusių arabų matomas kaskart vis aiškiau. Juos skiria kelių šimtmečių gyvenimas skirtingose kultūrose. Tą atmosferą dar tirština nerami situacija Artimuose Rytuose, kaltinimai islamistiniu terorizmu, karas Irake.

Totoriams iškyla nelengvas pasirinkimas. Iš vienos pusės ilgas bendras gyvenimas su krikščioniškais kaimynais, atmintis apie karo tarnybą Žečpospolitoje. Iš kitos pusės - ištikimybė Islamui. Juk religijos ir arabų kalbos dažniausiai moko arabai. Pasitaikius progai jie teigia papročius ir taisykles, kurie nepažįstami lenkiškojo islamo atmainai.

Pirmasis toks muftijus

Lenkijoje gyvena apie penkis tūkstančius totorių. Arabų yra penkis kartus daugiau.

- Tam, kad išvertumėme privalome išlikti musulmonais. Totorių kaskart yra vis mažiau - pabrėžia Lenkijos musulmonų religinės sąjungos, įkurtos 1925 m. Vilniuje, vicepirmininkas Juzefas Konopackis. Į sąjungą priimami musulmonai, kurie turi Lenkijos pilietybę arba pastovaus gyvenimo kortą.

- Svetimšalius jungia Musulmonų Lyga, su kuria mūsų religinė sąjunga nepalaiko artimų kontaktų. Jiems sunku adaptuotis atviroje lenkų visuomenėje, mus ne visad tenkina jų konservatyvumas - aiškina Juzefas Konopackis.

Totorius į "teisingą tikėjimą" bando nukreipti ne tik arabai.

- Tas totoriškas Islamas, tai ne iki ga-

lo Islamas - skaito jauni lenkai, kurie, kaskart vis skaitlingiau priima Mahometo religiją.

Lenkų musulmonams trūksta religinio vadovo autoriteto. Jie vidiniai sukiršinti. Totorius Tomáš Miskievič, mokslus baigęs Saudo Arabijoje, neužėmė viena-reikšmės pozicijos tame kaskart vis labiau išryškėjančiame konflikte. Aišku, kad, iš vienos pusės, per keletą gyvenimo užsienyje metų jis persiėmė arabų kultūra, nors atsimena, jog totoriškose šeimose buvo ruošama eglutė ir paišomi religiniai paveikslėliai.

- Tai ne Islamas, tai tik krikščioniškosios tradicijos. Kodėl mes musulmonai neturime vienytis? - pokalbyje su "ŽP" klausė Tomášas Miskievičius.

Apgaubti slaviškumu

- Esame gaubiami slaviškumu - taip aprašo Totorių situaciją Vilniuje gimęs publicistas Maciejus Konopackis. Pabrėžia, kad Žečpospolitoje totoriškumas išugdytas abejomis tautomis ir totoriais, ir lenkais. - Esame senosios Lenkijos totoriais, Liublino Katalikų Universiteto profesorė Irena Slawinska vadina mus "šėyrais lenkiškais totoriais". Per amžius gyvenome slaviškoje aplinkoje. Nebuvome persekiojami. Buvome kraštiečiai. Gal dėl tos priežasties esame prieraišūs Žečpopolitoi, praradome kalbą ar netgi ir rytietiškus bruožus. Bet išsaugojome Islamą - prideda čia pat.

Vienas iš Korano versetų sako "po giminių artimiausiais mums yra kaimynai". Negalime tuo netikėti. Per šešis šimtus metų mes inkrustuoti (vert. aprėminti) slaviškumu. Netgi mūsų mečetės atrodo kaip cerkvėlės, bažnytelės. Tačiau tai mečetės! Mūsų į nieką nereikia išversti - užtikrina Maciej Konopacki.

Tai tiesa, kad žuvo daug islamiškų tradicijų. Kai tuojau po karo Vilniaus krašto repatriantai lankėsi Bohonikuose ar Krušynianuose, vietiniai sutiko juos ne islamišku vaišingumu - Ščo z ciabie za Tatar, kali wodki nie pjosz?! - tai dažnai girdėjosi. Šiandieną laužomas draudimas

gerti alkoholį, valgyti kiaulieną. Tik penktadieniais totoriai susiburia mečetėse.

Nenori vaikščioti skarotos

Bialostoke, Halinos Šahidevič tėvų namuose, nuo 1947 m. vyko religijos mokymas.

- Mokė mano tėvas, teta, tuometinis imamas Lucijus Muchlia. Šeimoje visuomet egzistavo totoriškai-musulmoniškos tradicijos. Anais laikais mažiau buvo kalbama apie Islamo pagrindus. Vaikus mokė arabiško maldų tarimo ir skaitymo. Didelę mokyto dalį sudarė atskirų Korano ajetų išmokimas mintinai, be teksto supratimo - pasakoja Halina Šahidevič.

Dabar ji džiaugiasi, kad vaikai gali mokytis religijos pagrindų ir liturginės arabų kalbos normalioje mokykloje. Arabizacija mums negresia. Gyvenimo stilius tapo surištas su kilmės vieta - sako Halina Šahidevič.

Kai kurie tautiečiai vis tiek vengia arabų mokytojų, nes jie stengiasi įgyvendinti svetimus totorių kultūrai papročius.

- Mūsų mamos ir bobutės nenešiojo skarų. Esame europietėmis. Mūsų merginos „maištautų“ - sako Dženeta Bogdanowicz. Ji Krušynianuose, žemėse, kurias totoriais dovanojo Janas Sobieskis III, organizavo totorišką jurta. Ruošia koldūnus, tiek saldžius, tiek ir mėsiskus sluoksniuotus pyragus, totoriškąjį skrandžio patiekalą (tribušok) - primindama turistams apie Lenkijos totorių tradicijas.

Šiaurės Mekka

Prieš II pasaulinį karą lenkų totorių Tėvynė buvo Parubežiai.

- Vilnius tai netik Šiaurės Jeruzalė. Tai buvo ir Šiaurės Mekka - pabrėžia Maciej Konopacki. Todėl iš Vilniaus krašto kilę totoriai nustebinti, kad jų jaunimui, buvojant ekskursijose Vilniuje, arabai draudžia lankytis bažnyčiose, nes tai nuodėmė.

Šiandieną religijos ir kultūros centro vaidmenį perėmė Palenkė (Podlasiac).

Čia randasi seniausios mečetės ir kapinės - miziarai. Bohonikai ir Krušynianai atgyja per musulmoniškas šventes - bairamus. Bet totorių čia kaskart vis mažiau. Matomai jaučiasi jie kaskart vis silpniau.

Demokratinės Orientalistikos Draugijos pirmininkės Urszulos Doroszewskos komentaras

Islamo arabizacija - tai visam musulmoniškam pasauliui nesaugi tendencija. Arabizantai tvirtina, kad yra viena tauta - Dievo tauta, viena kalba - šventa senovės arabų kalba, viena partija - Dievo partija. Uzbekistane, Alžyre, Azerbaidžane, Kryme matomas tas pats pavojus. Vietos kultūra, tradicijos pradedamos

Visuotiniame gyventojų surašyme daugumas jų deklaravo lenkų tautybę. Tuo pačiu jie padarė žalą bendruomenei, kadangi valstybė finansiškai remia tautines, o ne religines mažumas.

- Prieš kelis metus prancūziškoje laikyti nuodėme. Arabų misionieriai turi pinigų, lengvai pritampa prie neturtingų šalių, kur nėra darbo, kur jaunimas neturi ateities. Jų įtakoje jaunimas praranda taip svarbų musulmonams vyresniųjų autoritetą. Kryme mačiau kaip anūkas peikė senelį, kad jis ne taip, kaip mokė arabai, atliko malda.

spaudoje skaičiau apie jų musulmonus. Žurnalistas straipsnyje teigė, kad jei Prancūzijos vyriausybė nepadės nuosaikeiems musulmonams, balsą įgaus radikalai. Ir taip yra. Kad Lenkijoje tas nesigautų – sako Maciej Konopacki.

namie nėra. Tautos turto yra laidojimo apeigos. Arabų ateiviai sako, kad toks laidojimas - tai nuodėmė ir įveda savo arabiškas apeigas. Manau, kad Europos musulmonai turi tarpusavyje labiau bendradarbiauti ir priešintis jų naikinimo tendencijoms.

LEVAS TOLSTOJUS: Laiškas J.J. Vekilovai, jos sūnų pereinimo iš Stačiatikybės į Islamą proga.

Jelena Jefimovna!

Jūsų sūnų norui veikti totorių tautos švietimo reikalui galiu tik tarpininkauti. Negaliu spręsti kiek tam tikslui reikalingas pereinimas į Islamą. Turiu pabrėžti Jums, jog nepripažindamas valstybės, aš skaitau nereikalingu bet kokį formalų pareiškimą apie tai, kokiam tikėjimui priklauso žmogus. Todėl manau, kad jei Jūsų sūnūs nori įsisavinti Islamo pažiūras labiau nei Stačiatikybės, tai jiems apie tai nereikia ir skelbti, kad jie pereina iš vieno tikėjimo į kitą. Gal tai būtina jiems patiems, apie tai spręsti aš negaliu ir todėl jūsų sūnūs turi patys sau nuspręsti - pareikšti jiems apie tai ar ne valdžią prilaikantiems.

Kas liečia apie Islamo pirmenybę prieš Stačiatikybę, ir ypač vertinant taurius Jūsų sūnų motyvus, aš visa savo siela galiu tik sveikinti šį perėjimą. Kaip ne keista, jog man, kuris aukščiau už viską stato krikščioniškuosius idealus ir krikščioniško mokymo esmę, nekyla jokių abejonių, jog Islamas pagal savo išorines formas stovi nepalyginamai aukščiau nei cerkvės Stačiatikybė. Taip, jeigu žmogus stovi prieš pasirinkimą iš dviejų: prisilaikyti cerkvinės Stačiatikybės ar Islamo, tai kiekvienam protingam žmogui nėra abejonių pasirinkant ir jis pasirinks Islamą, kurio centre yra dogma apie vieningą Dievą ir jo pranašą, vietoje tos sudėtingos ir nesuprantamos dogmos apie Trejybę, atgailą, paslaptį, Dievo motiną, šventuosius ir jų atvaizdus ir vietoje

jis net sakė, kad jiems abiem vietos sudėtingos maldų sistemos. Kitaip ir būti negali, juk Islame daug prietarų, užtemdančių mokymo esmę ir įėjusių į cerkvės mokymą, panaikinti ir tai įvyko todėl, kad Islamas atsirado 600 metų vėliau nei Krikščionybė.

Pasaulyje viskas vystosi, tobulėja tiek atskiro žmogaus atveju, tiek ir žmonijos požiūriu. Tobulėja ir visų žmonių gyvavimo pagrindas - jų religinė sąmonė. Religijos tobulėjimas glūdi jos supaprastinime, išaiškinime, jos atpalaidavime nuo viso to, kas ten slepiama. Toks religinės tiesos atpalaidavimas nuo viso to, kas joje paslėpta, vyko nuo senųjų laikų. Tą darė visi mastytojai, kurie tapo visų didelių religijų kūrėjais. Taip, vietoje visų anksčiau mums žinomų religijų – toks naujas aukštas religijos supratimas buvo duotas Žynių knygoje Indijoje, vėliau - Mozės, Budos, Konfucijaus, Lao Czy, Kristaus, Mahometo mokymuose. Visi šie naujų religijų kūrėjai vadavo religiją nuo grubaus senojo supratimo ir keitė jos sąvokas gilesnėmis, paprastesnėmis ir protingesnėmis. Visi jie buvo dideliais žmonėmis, bet vis dėlto tik žmonėmis, todėl negalėjo išreikšti tiesą visame jos aiškume, gylyje ir išvalytą nuo senų klaidžiojimų. Betgi, jei priimti, jog šie žmonės negalėjo suklysti (!), ir visa, ką jie sakė, yra neabejojama tiesa, tai jų mokiniai, kurie stovėjo žymiai žemiau už juos ir neįsisavinę tiesos visame jos gylyje ir natūraliai, norėdami ją pagražinti ir paversti privaloma visiems,

iškreipinėjo ją, vėl nešė daug ko nereikalingo, ypač stebuklų sferoje ir todėl vėl pasidarė sunku daugumai žmonių matyti tiesą visame jos reikšmingume. Ir kuo tokie tiesos iškreipimai ilgiau buvo toleruojami ir palaikomi religijoje - tuo jie labiau bujojo ir bujojo, į kūrėjais atidengta tiesą ir ją tamsino. Ir todėl pačiuose seniausiose religijose yra daugiausiai stebuklingo ir tiesą užgožiančių prietarų, jose tiesa labiausiai slepiama. To viso daugiausiai yra seniausioje braminų religijoje, jau mažiau - judėjų tikėjime, dar mažiau budizme, konfucionizme, daosizme, dar mažiau - krikščionių ir, mažiausiai, paskutinėje didžiojoje religijoje - Islame.

Dėl tos priežasties Islamas yra labiausiai geros šiuo požiūriu sąlygose. Jam tereikia savo mokyme atmesti viską, kas yra nenatūralu, savo tikėjimo požiūriu - išoriška ir to tikėjimo centre pastatyti pagrindinį religiniai-dorovinį Mahometo mokymą, ir jis natūraliai privalės susiliesti su visų didžiųjų religijų pagrindais ir ypač su krikščionišku tikėjimu, kurį jis pripažįsta kaip tiesą.

Rašau jums taip ilgą laišką todėl, kad manau, jog mano mintis Jūs perduosite savo sūnams, ir jos jiems pravės, atliekant savo nuostabius ketinimus. Tarpininkauti religijos valyme nuo viso to, kas užtemdo didžiausias tiesas, kurios sudaro jų esmę - viena iš geriausių veiklų, kurią gali pasirinkti žmogus.

Levas Tolstojus

Atvirų durų diena Kauno mečetėje

Lapkričio 6 dieną, per šventą Ramadano mėnesį, jau šeštą kartą įvyko "Atvirų durų" diena Kauno mečetėje. Šį renginį organizavo Lietuvos musulmonų jaunimo bendrija. Mečetė buvo atidaryta nuo 10 val. Žmonės galėjo apsilankyti Kauno mečetėje, išgyti nemokomos literatūros lietuvių kalba, pasiklausti paskaitų, kurias skaitė imamas Romas Jakubauskas bei užduoti klausimus. Šią dieną musulmonai pasninkavo, o po Atvirų durų renginio buvo paruošta skani vakarienė.

"LT" informacija

Ramazan bairamas Kaune

2004 m. lapkričio 14 d. Lietuvos musulmonai šventė pasninko užbaigimo šventę – Ramazan bairamą. Jau ankstyvą sekmadienio rytą gausiai rinkosi musulmonai į šventines pamaldas. Kauno mečetėje pamaldas pravedė imamas Romas Jakubauskas. Jis pasakė pamokslą (chutba) arabų, lietuvių, ir anglų kalbomis, kuriame buvo aiškinamos pasninko vertybės. Po šventinių pamaldų, kaip įprasta, visi pasivažiavo saldumynais ir vaisiais, buvo girdimi sveikinimai ir linkėjimai šventės proga.

"LT" informacija

Gerbiamoji**Maryte Milkamanavičiene!**

*Nuoširdžiai sveikiname Jus su garbingu Jubiliejumi!
Linkime Jums stiprios sveikatos, išvermės ir kantrybės,
sėkmės ir daug, daug laimingų ir prasmingų gyvenimo metų.*

Norėtumėme, kad, gyvenant Kaune, Jūs taip pat aktyviai dalyvaustumėte Lietuvos totorių visuomeniniame gyvenime, atnaujintumėte ryšius su mūsų laikraščiu.

*Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga
Laikraščio "Lietuvos totoriai" redakcija*

Apie vasaros stovyklą

Nelly MAŽITOVA

Lietuvos musulmonų Jaunimo Bendrija 2004 metų rugpjūčio mėnesį, netoli Trakų, dar kartą sėkmingai organizavo religinę mokamąją vasaros stovyklą vaikams nuo 8 iki 16 metų. Pagrindinis jos tikslas – išaiškinti vaikams religijos pagrindus, išmokyti kaip melstis, susipažinti su pranašų istorija, skaityti ir išmokyti mintinai kai kurias Korano suras. Nemažai palietė moralės temų, taip pat susipažinom su religine muzika (anašidais), su tautų tradicijomis ir papročiais, kuriuose propaguojamas Islamas. Labai įdomiai buvo praleistas laisvalaikis. Vaikai buvo labai aktyvūs, patyrė daug džiaugsmo ir malonių akimirklų. Už aktyvų dalyvavimą bei gerą mokymąsi vaikai buvo apdovanoti.

Galima padaryti išvadą, kad vaikai būna patenkinti stovykla, joje praleistomis dienomis, sulaukiam gerų atsiliepimų apie stovyklą bei jos organizatorius. Kiekvienais metais jaučiamas vis didesnis susidomėjimas. Vaikų skaičius kiekvienais metais vis didėja. Tačiau pastebim ir spragų. Kai kurie vaikai nesupranta, kad šios stovyklos trukmė – maža, ir organizuojam ją tam, kad jie tik pagilintų savo religines žinias, o mokytis religijos reikia per visus mokslo metus, kad jie įprastų visi kartu atlikti malda, o tuo pačiu pakartotų mintinai kuo daugiau surų iš Korano ir pan. Manychiau, kad reikėtų tai paaiškinti tėvams bei kitiems suaugusiems. Norėtumėme priminti, kad kitai vasaros stovyklai stovyklautojai stengtųsi turėti savo maldos kilimėlius, o taip pat pageidautina berniukams turėti tiubiteikę, mergaitėms – skarelę.

Be to, mano manymu, yra negerai, kad pernai ir užpernai į stovyklos organizavimą ir jos pravedimą abejingai ir iš aukšto žiūrėjo mūsų religijos ir bendruomenės autoritetai. Iš tiesų, jie galėtų būti aktyvesni ir kur kas daugiau prisidėti prie stovyklos organizavimo bei jos pravedimo, nes tai bendras visų mūsų reikalas, ir ji skiriama visiems mūsų vaikams.

Tikiuosi, kad kita vasaros stovykla bus organizuota bendromis visų mūsų jėgomis ir bus visi kur kas aktyvesni.

Mes, tikintieji – tarpusavy broliai ir seserys, turim siekti padėti vieni kitiems, mylėti vieni kitus, suteikti vienas kitam kuo daugiau džiaugsmo ir laimės!

Gerbiami tautiečiai!

Maloniai kviečiame Jus dalyvauti totorių šventėje, kuri įvyks 2004 m. gruodžio 11 d. 15 val. Visagino kultūros centre "Draugystė".

Programoje:

**Iškilminga dalis;
Rusijos Federacijos ir Tatarstano Respublikos liaudies artistės Veneros Ganijevos ir Visagino totorių bendruomenės**

atlikėjų koncertas;**Tautinė vakaronė.**

Išvykai bus užsakytas autobusas, kuris išvažiuos nuo "Gintaro" viešbučio, esančio šalia Vilniaus autobusų stoties, 10.30 valandą.

Kauniečiai ir alytiškiai gali važiuoti kartu su vilniečiais arba savarankiškai.

Registruotis:

Adas Jakubauskas, tel. 8-682-72328;

Alij Aleksandrovič, tel. 8-686-23003

Totorių virtuvė**ZUR BALIŠ**

Produktai: miltų – 600 gr., pieno arba vandens – 150 gr., cukraus – 33 gr., lydyto sviesto – 120 gr., vištos kiaušinis, druskos – pagal skonį.

Įdarui: jautienos – 900 gr., arba žąsienos su kaulais – 900 gr., arba antienos su kaulais – 900 gr., arba avienos su kaulais – 900 gr., bulvių – 1500 gr., sviesto – 150 gr., svogūnų – 180 gr., pipirų, druskos, buljono – 200 gr.

Išminkyti tešlą ir padalinti į dvi dalis. Iš vienos tešlos dalies iškočioti 4-5 mm storio lakštą ir įdėti į riebalais pateptą skardą. Mėsą ir bulves supjaustyti vienodais kubeliais (graikinio riešuto dydžio), pridėti smulkintų svogūnų, pipirų, druskos, sviesto. Viską išmaišyti. Į tešlos vidurį dėti įdarą. Tuomet likusį tešlos gabalą iškočioti, (šiek tiek mažesni) uždengti juo įdarą bei sulipdyti (kaip koldūnų, tik stambiau) apatinio ir viršutinio tešlos lakštų kraštus. Viršutinio lakšto vidury padaryti skylutę ir įpilti riebų sultinį. Tešlos gabalėliu uždengti skylutę ir pastatyti patiekalą į orkaitę. Kepti 1,5-2 valandas vidutinio karščio temperatūroje. Patiekti į stalą nepjaustyta.

Iš leidinio

"Totorių nacionaliniai patiekalai". Kazanė, 1992.

Vertė Rozalija Jakubauskienė

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos laikraštis

Totorių g. 6, 3000 Kaunas
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio
SL Nr.238

Vyr. redaktorius: Galimas Sitdykovas ☎ 8-37-760816, E-mail: galsit@delfi.lt

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ 8-5-2605869, mob.8-682-72328

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ 8-37-736802, E-mail: ridzjona@pit.ktu.lt

Redakcinės kolegija:

R. Makaveckas ☎ 8-37-390641, I.Mažitova ☎ 8-37-725758

R. Jakubauskas ☎ 8-37-716885 mob. 8-674-17710 E-mail: rrj73@kalnicciai.lt,

A. Asanavičius ☎ 8-5-2771821

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. Tiražas - 500 egz.

Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.